

1. Stolberg /: Balth. / Diff. de Angarij
Veterum, Wittenberge, 1680.
2. — Diff. de persecutioⁿe Iudaeorum
Wittenberge, 1682.
3. Strauch /: Agidij / Diff. de Spirituali
Fidelium unctioⁿe, Dantisci, 1672.
4. — Rechabecami Regis Iudaeorum
Vita e^t Regum XII Dissertatione
descripta, Wittenberge, 1682.
5. Toepffer /: Andri. / Diff. ex Jerem. XVIII
vi. 1-6. Juxta figuli in lutum conpa-
raturum cum Jure Dei in Danum Israel.
Wittenberge, 1695.

Q. D. B. V.

DISSERTATIO
EXEGETICO · POLEMICA

DE

**SVBIECTIONE
IESV CHRISTI
GLORIOSA**

SVPER

I ad Corinth. XV. comm. XXII · XXVIII.

P R A E S I D E

**GVSTAVO GEORGIO
ZELTNER**

D. P. P. ET V. D. M.

D. SEPT. A. R. S. clō 1ō ccxv.

H. L. Q. C.

PROPONENDA

A

WOLFFGANGO ADAMO SCHMAVS
BARVTHO · FRANCO.

LITERIS IODOCI GVILIELMI KOHLESH ACAD. TVPOGR.

DISSERTATIO
EXTENSIO POLITICA
SUBIECTIONE
IESU CHRISTI
GLORIOSA
MDCCLXXIII
L. GOTTFRIDUS SCHMAYD
P. R. A. S. S. A. D. E.
GUSTAVO GEORGIO
ZELTNER
D. P. R. I. V. I. D. M.
P. R. O. P. O. N. E. N. D. A.
WOLFGANG ADAMO SCHMAYD
P. R. A. S. S. I. A. N. O.
L. G. O. T. T. F. R. I. D. U. S. S. C. H. M. A. Y. D.

I. N. I. R. Æ.

CAP. I.

Fundamenta potiora præsternens.

§. I.

Difficilia quæ sunt intellectu in Epistolis Pauli, ipso Sp. S. iudice, non solum Rerum & mysteriorum sublimitati, qua pollebat præ ceteris Apostolus notitia, esse adscribenda; sed etiam, & potissimum stylo singulari & structuræ orationis eidem propriæ, nemo temere inficias ibit. Neque etiam obscuræ sunt significationes, unde colligas, ex Temperamenti Præconis huius, Cholericus puta, (a) indole, cui se Sp. sacer accommodavit, præcipuam originem ejus dictionis repetendam esse. Nihil sane est, quod frequentes ab eo adhibitas transitiones, parentheses, periodos, *partim* ex abrupto inchoatas, *partim* etiam finitas, verborum item trajectiones, & Applicationum defectiones subinde notabiles, cujusmodi animadversas esse hinc inde reperiri, illustret magis, quam iste impetus, divino simul motu concitatus, temperatus & gubernatus. Atque hæc non nunc demum observarunt Interpretes Litterarum sacrarum, sed jam olim Irenæus (b) frequenter *hyperbaticis uti Apostolum, propter velocitatem sermonum suorum, & propter impetum, qui in ipso sit, Spiritus*, affirmavit. Idem vero alii plures, veteres non minus quam recentiores, Ecclesiæ Doctores confirmarunt

A 2

sæpi-

(a) Vid. Dn. Gregorius Diss. de Temperam. Apost. (b) L. III. advers. hæres. c. VII

ſæpicule, (a) atque etiam res ipſa ſatis loquitur. Hinc proinde, tanquam ex fonte nativo, ſed a Sp. S. ad Codicem Biblicum, ſapientiſſime, & ſine doctrinæ cœleſtis ſalutiferæ imperfectione, compendificandum directo, multiplices digreſſiones, quibus & Epiftolarum forma in N. T. magis idonea eſt viſa, promanarunt. Immo etiam, niſi nos omnia fallunt, Paullus hæc quoque de cauſa, ad Sacra N. T. λόγια litteris conſignanda, præ ceteris, fuit, ut σκέυος ἐκλογῆς, Act. IX. 14, jam tunc eo nomine dignatum, delectus.

§. II. Ad huiusmodi excuſus orationis dubio procul reſerre oportet, quæ 1. Cor. XV. a comm. XXI. uſque ad XXIX. leguntur de Chriſto JEſu vitæ fonte, ejuſque regno nobiliſſimo, tandem tradendo, hoſtiumque victoria, atque ipſius denique υποτάξει, occaſione unius vocabuli ἀπαρχῆς, expoſita vere δυςνόητα, mirumq; in modum abſtruſa, & pene ſupra mentis aeternam naturalem poſita. Cum enim ἀπαρχή Hebræorum primitiis, præſertim frugum ſeu frumenti, altera Paſchatis feria, per manipulum unicum, & Pentecoſtes feſto, panibus duobus oblatis, terræ proventus quicumque ad uſum promiſcuum, œconomicum, ſacrumque in templo Dei, Levitica lege aptarentur; (b) occaſionem hinc captavit Paullus altius aſſurgendi, & reſurrectionem omnium Chriſto fidelium (τῶν ἐν χριεῖω, quorum ſolatio tota oratio deſtinata eſt,) per Reſurrectionem Soſpitoris benedicti, ſacratam veluti meſſem divinam, ne tardioſam reſurrectionis adventum impatienter ferrent (c) in extremo die ſecuturam, explicandi. (d) Unde porro ad hoſtes univerſos devincendos, Chriſtoque Regi, ut Victori, tandem, at ſuo ordine, & paullatim, omnino in poteſtatem redi-

(a) Epiphan. Hæreſ. 64. & inſtar. omnium J. Lockius de Stylo Paulli Explic. quarund. Epp. præmiſ. (b) Vid. Lev. XXIII. 10. 11. 16. 17. & conf. Rom. XI. 16. (c) Calvin. Comm. in b. l. (d) Conf. Job. XII. 24.

redigendos, aliaque ad ejus gloriam pertinentia, digressus est. Neque in his tamen substitit ea *Pauli*, sapientia divina repleti, & via sacer quasi excessus; sed amplius a Majestate Regni *Jesu Christi*, dicere exorsus, ad alia atque alia *δουξίματα* ejusdem progreditur, donec *gloriosa* illius *ὑποτάξει*, qua factus sit Deus omnia in omnibus, producta in medium, eo se referret oratio, unde dilapsa fuerat. Hinc enim, licet parum videatur lucis accedere principi argumento, plurimum tamen roboris peti posse, suo loco deinceps ostendemus. Etsi non diffitemur concisa admodum orationis Apostolicæ brevitate factum esse, ut incredibilis difficultas objecta sit, quam evolvere, post aliorum laudabiles conatus, nostrum erit, nec inutile institutum; tantoque magis necessarium, quo luculentiora sunt in 2. Ep. Petri C. III. vestigia, quæ, ad extrema orbis, & locum præsentem *Paulinum*, in primis optimum illum Collegam, *δυσνόητα* quædam notantem, respexisse subinducent.

§. III. Eum vero scopum, ut attingamus, quosdam, qui præcedunt, nodos, ante, quam ad postremum, duriores ceteris, perveniamus, dissolvere opus est. In his primum occurrit is, quem in voce *τάγματα* nonnulli præter necessitatem neglere conati sunt, (a) vocabulum oppido perspicuum, pro præmiorum non uno genere, in beatitate æterna distribuendorum, aut ipsius beatitudinis nota venditantes. Quam etiam ob rem, postquam præeuntes viderant Patres Vet. Eccl. in Exegesi subinde non admodum felices, *Chrysolto-*
mum, *Theodoretum*, *Theophylactum*, Pontificii commentum illud ad corollas suas, ex merito proprie sic dicto expectatas, transferre ausi sunt. Quin & ipse *Hieronymus* (b) verbis paucis quidem, sed satis luculentis: *Temporis aut honoris*: dubi-

(a) Vid. *Corn. a Lapide ad h. l.* & add. *Petrum Martyrem ad 1. Cor. XV.*
(b) *Comment. in b. l. Opp. T. IX, f. 260. med. ed. Eftan.*

um se fuisse haud obscure professus est. Sed, quantumvis ipsosmet gradus gloriae, in Corporibus potissimum beatorum olim conspicuos, non inficiemur, eosque deinceps a Paulo comm. XLI. & XLII. (coll. Matth. X. 41. seqq.) indicari atque eo consulto rejici fateamur; tamen nostrum, quod praemanibus est, *τάγμα*, ipso *Corn. a Lapide* assentiente, id quidem haudquaquam exigit. Imo vero relationis ideam, & ad resurrectionem quidem, subesse, ac consuetum proinde significatum *Ordinis* unice locum habere, palam ostendunt vocabula *ἀπαρχή*, *ἄρα* atque *ἕχαρ*, quae antecedunt & subsequuntur, quippe quae vix aliter, quam *ordinis* notione accipi possunt. Tantoque magis nobis inhærendum videtur propriae & simplici significationi, quanto luculentius ipsa *ἀρά*, de qua paulo post dicere instituet Apostolus, eo quodammodo respectat, atque finis cum initio aperte connectitur. Quo pacto etiam, quid sit *ἰδιον τάγμα*, intelligi potest rectius: Utpote quo non solum suum cuique ordinem, in eventu commemorato, victoriae mortis, ceterorumque hostium, universe assignari patet, sed Capitis quoque & Corporis mystici seu membrorum discrimen, quorum illud sua virtute surrexerit, hæc aliena exsuscitabuntur, subinnuitur. Neque deerunt, quae in Regno praesenti adhuc *militari* ex ea *τάγμα* voce lucem aliquam affundere posse, suo loco venient observanda; de quibus nunc quidem differere non convenit. (a)

§. IV. Atque hinc adeo proclive est intellectu, qua sententia bis repetitam particulam *ἄρα* interpretari oporteat: Ita nimirum, ut non nisi *Ordinem Consequentium*, ad Christi Capitis Antecedentis resurrectionem, ceterorum, eorumque *ἁλῶν ἀνθρώπων*, simplicem atque *merum* significari constet, nullamque temporis, sive longinqui, sive etiam propinqui, differentiam inferat aut determinet specialem. Equidem si *Chiliastarum* hodiernorum iudicia & sensa consulas, alia hinc omnia & ipsius

(a) Vid. interim *Eraſm. Schmid. in Not. ad. I. Cor. XV. 27.*

ipsius Regni Christi spectabilis, mille annos perduraturi, & Apoc. XX. comm. 2. seqq., ut arbitrantur, prædicti, mysteria elici posse, sine difficultate, eos persuasum habere, ac veluti compertum, videas. Quemadmodum etiam h. l. in primis usus est nuperrimus ejus Regni & celebris Præco (a) eumque potissimum, tanquam *præstantissimum* (den herrlichen Ort) eo valere existimabit, ut *prima* præstantioris aut potioris hominum partis, h. e. *selectorum & Christo Fidelium* resurrectio, ante Millennium illustre futura, hinc adstrui possit: quandoquidem aperte satis Paullus τὰ ζῶα, ut ait, tergemina[m] resuscitatorum, Christi nempe *monadicam*, *Fidelium* (coll. Gal. V. 24.) seu Sanctorum *particularem*, & *Universalem* denique *omnium hominum*, enarret. Quæ postrema Apoc. XX. 13, 14. itidem indicata Resurrectio, non possit non, uti secunda a prima, notabili temporis & seculorum intervallo disjuncta, atque id ipsum proinde esse Regnum mille Annorum, quod l. c. Apocal. a Johanne præfius definitum sit; a Paulo vero indefinitum quidem relinquatur, at tamen κατὰ διάνοιαν, quando *ultimi hostis* penitus sublatis, Mortis puta, mentionem faciat, subinuenatur. Pulchrè hæc, quis enim diffiteatur? cohærent, si Regnum illud Mille annorum ut certa primamq; resurrectionem, præstruxeris, & proprie acceptis vocabulis, tanquam verum & proprie sic dictum quorundam in vitam reditum, ante alios subsequutos, tueri possis. Sed quemadmodum multo obscurior est locus ille Apocalypseo, commune Chiliastrarum refugium, quam ut ἀναλογίας τῆς πίστεως primarium quasi fundamentum, in re tanta & tot capita fidei attingente, non obstantibus stilq; prophetici schematicibus solitis, quæ prorsus illi negligunt, constitui possit: ita longe clariora & formandæ interpretationi, cohæ.

(a) D. Petersenius in Verit. gloriosi Regni Jesu Christi VII. Tubicim. expectandi, Theol. II. lit. c. f. m. 54. seqq. Ejusdemque Solido Fundam. Epist. III. f. 17. seqq. & alibi.

cohärenti cum ceteris effatis Sp. S., aptiora sunt, quæ non nisi unam, eamque communem omnibus eodemque tempore, resurrectionem hominum fore condocent: qualia Joh. V. 28. 29. VI. 39. 40. XII. 48. & alibi, ut Joh. XI. 34. reperiuntur. Quæ si expendas, non de *εχάτης ημέρας*, sed *εχάτη unica die* loqui, & cum uno iudicio solenni, unoque reditu (Hebr. IX. ult.) καὶ Ἰησοῦ παύσεια passim conjungi; miramur, cuiquam de gemina, in nostro hoc loco Paullino, resurrectione, de quarum altera ne apex quidem heic legitur, utut ex instituto quoque de ea hic agendum fuisset, in mentem venire potuisse. Quæ enim sit & τέλως vis & potestas paullo post commonstrabimus.

S. V. Ad particulam vero *ἄρα* quod attinet, non est cur tantum in ea confidant commentitii istius regni Chiliastici præcones, quippe cujus usus perpetuus in S. Litteris N. T., ubi *decies* omnino occurrit, *Ordine connexorum* duntaxat, atque *meri* proinde *ordinis* notam exhibet, neque quod sciam ullibi grandia ejusmodi Decem seculorum intervalla exigit. Immo non desunt exempla, ubi continuo etiam secutam actionem ea indicat: uti impostæ *statim* cæco manus, postquam semel eum tetigerat Christus, Marc. VIII. 25. Infusa *mox*, ubi præcinxerat sese Liberator noster, in pelvim aqua, Joh. XIII. 5. Creationem item Adami, Evæ conditus, sine mora, consecutus I. Tim. II. 13. Generationes peccatorum externorum ex internis. Jac. I. 15. & alia ejusmodi palam ostendunt. *Inaequalem* vero *intercapedinem*, & horarum & dierum, & annorum quoque distantium, hoc ipso Cap. nostro I. Cor. XV. in enumeratione apparitionum Christi, Paullus hac voce & cognata *ἑπέλα* describit. Ne quid dicamus de iis locis, ubi ne tempus quidem simul cum ordine enumerationis comprehendi videmus: Vid. I. Cor. XII. 28. Quæ tamen omnia sua perspicuitate vincit vaticinium illud Paulli plane *ἡ δὲ ἀλλοῦ* & luculentissimum I. Thef.

Theff. IV. 16. 17. quo ἀνάσσει τῶν νεκρῶν ἐν χριστῷ, quando tuba illa Archangeli sonuerit, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου fore inquit, & tamen ἑπατα, quæ vox plus videtur disjunctionis inferre, quam simplex εἶπα, immutationem superstitum statim subjungendam, atque omnes ἅμα simul obviam Christo corripiendos addit. Quæ cum sint ab ipso Dn. Petersenio ad idem tempus relata, & arctissime cum tubicinii ultimi initiis conjuncta, tanto efficacius merum ordinem probant his oculis significari. Paria autem intervalla, quale inter Christi resurrectionem principem, & messis communis universorum omnino hominum, (Act. XXIV. 15.) etiam impiorum, hinc nemo exculpet; nisi qui divinæ œconomix rationes & voluntatem sapientissimam, alia longius sejungentem, alia vero proprius connectentem, ad præjudiciorum suorum decempedam exigere ausit. Quanquam nec desint, quæ pro mora tanta, ad resurrectionem usque universalem, eorum, qui Christi sunt, (ceterorum enim nullam hæc habuit rationem Apostolus (a)) adduci possent satis verisimilia: quæ hæcenus bene notavit *Crellius*. (b) Ipse vero *Socinus* (c) non contemnendis argumentis ex h. l. etiam fortiter expugnavit Chiliaismum, & quam noxia sint illa placita Regno Christi, quod jam ab ipso Sessionis ad dextram Dei momento Paullus h. l. ad traditionem usque deducit, coll. Marc. XVI. 19. ostendit.

§. VI. Quemadmodum autem plurimum refert, seriem illam divinitus dispositam, & ad *ἄνω* visibilem Christi παρουσίαν, seu ad spectabilem adventum, cujus hic & alias passim fit mentio, (Act. I. 11. 2. Tim. IV. 1. & 8. Tit. II. 13. 2. Theff. I. 7. &c.) adstrictam nosse: ita quoque, quisnam *Finis* intelligendus sit, quem verbis: εἶπα τὸ τέλος, Paullus innuat, indagare operæ pretium est. Socinum cum affectatoribus si

B

con-

(a) Vid. supra §. 2. (b) Comment. imperfect. in 1. ad Cor. Epist. Opp. Exeget. f. 226. sqq. (c) T. I. Opp. Epist. ad Chmielnic. Synod. f. 440. seqq. & T. II. Diss. contra Chiliaistas f. 457. sqq.

Confulas, promptos esse eosdem animadvertes, ad *Finem regni Christi*, ejus puta, quod ad dextram Patris tanquam vicarius nunc administret, isthæc accommodare: ut habeant videlicet, quod ad æternitatem hujus Imperii & dignitatem Christi collabefactandam inde accipere possint. Ipse sane *Socinus* (a) *Finem h. l. non hujus seculi proprie, sed regni Christi finem videri significare*, atque *ita se lubentius interpretari*, ait. Neque dissentit, ut affolet, *Episcopus* (b) qui *post hanc vitam Sacerdotium & regnum filii cessaturum* citato 1. Cor. XV. 24. crude affirmat. Sed uti sunt Analogiæ fidei hæc minime consentanea, qua de re paullo post dispiciemus; sic neque ad hujus dicti Paullini rationes ea quadrant: Ubi *Finis*, sine addita limitatione certæ rei, aut regni nominatim, sed *absolute & simpliciter* mentionem fieri videmus. Accedit usus Scripturæ sacræ, qui, nisi ad certum quiddam destinatum vix determinata sit, vel ex contextu eo respici pateat manifestissime, *Finem*, ut *Petrus* vocat 1. Epist. V. 7. τῶν πάντων, aut, ad *Paulli* formulam, finem τῶν αἰώνων 1. Cor. X. 11., h. e. periturorum cœli & terræ, intelligi oportere docet. Cujusmodi exempla Dan. XII. 4. 9. & 13. Hebr. III. 6. 14. VI. 8. 11. Apoc. 11. 26. & ex plerorumque sententia Matth. XXI. 14. Luc. XXI. 9. habentur. Quorum nonnulla, licet non tam omnium rerum universam, & totius mundi, consummationem designent, vitæ tamen præsentis, nonnisi cum illa *παραλευση* reddendæ, terminum notant, ad quem finis vitæ humanæ quemque asservandum tradit.

§. VII. Idque ordo amplius confirmat, secundum quem Paullum ab ἀραρχῆ, *Christo*, ad fideles per *Christum particularim*, ac denique ad τὰ ἅπαντα *universorum*, tanquam tertium ἔργον ad *Christum* redituri momentum, quasi per gradus

(a) ll. supra citatis cum quo Völkelius de Vera Relig. L. III. c. XXXII. 899. & Ostrood. Instit. Germ. c. XLI. f. 199. 199. ceterique consentiunt. (b) T. II. Opp. Lect. Sacr. ad II. & III. Cap. Apocal. f. 535. med. & T. I. Resp. ad Quest. XXXIV. ex professo.

gradus ascendit. Unde & acutissimus *Crellius* (a) facere non potuit, quin, rationibus gravissimis adductus, propemodum in medio rem omnem reliquerit, & manifestissimam, quam Sociniana interpretatio inducat, *redundantiam aut nugationem, quia traditio illa regni cum ejusdem fine re ipsa eadem sit, quæ tamen postea discernatur aperte à fine, agnoscat.* Ut ut etiam alia subinde effugia quærat, & modo *ὅταν* pro *relativo*, durius, ceu ipsemet fatetur, habeat, modo sequentia ad *modum* finiendi hujus regni determinandum addita esse existimet, atque *tutior* saltem, (si non veram) eam esse *explicationem* asserat. Sed quid *Crellii* opus est tergiversatione? En candidiorem pro more *Schlichtingium*, qui desertis sociis, sine ambagibus: *Tandem erit finis mundi, idque ipsum prolixè docere Petrum Apostolum 2. Petri III. 7. 10. 11. 12. 13. ad h. l. asseverat.* Ut miremur, e nostratibus quoque quosdam, de Fine regni Christi interpretationi, sub qua anguis latet, non satis circumspecte favisse. Etsi non dubium sit, quin, quod Sociniani longius extendunt, hi *secundum quid*, & ratione certæ *Oeconomie*, intellectum voluerint. Eam enim finem, sub finem mundi hujus adspectabilis, habiturum esse, fusius deinceps ostendemus.

§. VIII. At finem, inquires, Regni, a Christo huc usque, ad *τέλος* videlicet istoc, quodcunque sit, gubernati (veremur enim *administrationem* appellare, quod ei ut supremo & sua virtute, etsi sec. Hum. Naturam communicata, imperanti Domino competit,) tandem fore confestim docet Apostolus: quando, *traditurum Patri Christum τὴν βασιλείαν*, conceptis verbis sub id ipsum *τέλος* affirmat. Recte quidem. Sed quid per regnum innuat Sp. S. : *Omnem ne*, quam ex Communicatione, per unionem personalem & Sessionem ad dextram majestatis habet, atque plene exinde usurpavit, *potestatem*, Ecclesiam in primis suam gubernandi, *regiamque auctoritatem*, eam-

B 2

que

(a) Comment. ad 1. Cor. XV f. 331. b. med. (c) Comment. in 1. Cor. XV. Opp. Exec. f. 81. Bibl. Frr. Polon.

que non vicariam, sed ἀντιπροσωπικῶν, qua Patri σύνθρονος est: An certum aliquod regiminis genus? dispiciendum erit. Prius certe, & suo sensu, sibi dari præoptant, omnibusq; viribus contendunt *Societiani*: quo factum, ut nonnulli, post Exaltationis statum, quem Christum adiisse nobiscum certo modo docent, eos Degradationem (a) & quasi Exauctorationem statuere affirmant; qua voce tamen haud memini quenquam eorum usum esse, sed *Abdicationis & Resignationis* terminis (b) modestioribus. At enim quod illi, de Persona Christi θεανθρώπου graviter errantes, sibi concedi postulant, nunquam a Veritate prævalente inpetrabunt. Ne quid enim de ipsa Dignitate & Majestate Sospitatoris nostri, & Regno, quod vocant, *Naturali*, tanquam summi & æterni Dei, dicamus, unde per unionis gratiam, ex unione personali ab Humana Natura participatam, etiam qua Homo, in omnem æternitatem possidet & usurpabit eandem Majestatem, (alio licet modo exercendam,) quæ se nullatenus abdicare potest; sola profecto de Regni Domini nostri & Liberatoris J. C. infinita æternitate Scripturæ testimonia luculenta id evincunt. Quid enim clarius dilucidiusque, quam vaticinium Angelicum ad Mariam, Luc. I. comm. 33. καὶ βασιλεύσει ὑπὲρ τοῦ οἴκου Ἰακώβ εἰς τὰς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς οὐκ ἔσται τέλος? Ubi seorsim, ne cavillationi locus esset, in secula non tantum regnaturum dicit, sed finem regni ejusdem haud quamquam fore addit. Qua formula distincta, quid validius & efficacius, tanquam infinitum absolute, describi possit, non reperio.

§. I X. Accedit Ps. XLV. comm. VIII. folium Christi (coll. Hebr. 1, 8.) descriptum, una cum sceptro, tanquam in omnem æternitatem (Hebr. עולם ועד) seu sine termino perstiturum: id enim forma loquendi Hebræorum postulat. Ut cetera, ubi simplex עולם & αἰώνιον occurrit, v. g. Dan. VII. 14. 2. Sam. VII. 13. coll. Hebr. I. 6. omittamus, & similia.

Inter

(a) B. Scherzer. Colleg. Antisoc. Disp. L XVI. p. 141. marg. (b) Vid. Creltius ad 1. Cor. XV. f. 331. b. & alii passim.

Inter quæ quantopere sollicitum reddiderit, id, quod ipse *Ostorodus Socino* objecit ex Hebr. I. 10. coll. Pl. 102. 26. sqq., ex Epistola ad eum perscripta (a) apparet. Quid? quod in *Imphaveia* illa secunda & solemnî, quam expectamus, regnum Christi, novi generis ac modi, inchoandum Paullus 2. Tim. IV. 1. affirmat, aut, si mavis, idem regnum tum patefaciendum inquit. Ubi etsi nondum viderimus, omnia esse Christo in præsens subjecta, Hebr. II. 8., & forte hæc de primis initiis Ecclesiæ plantandæ intelligenda sint, (cum jam satis superque ad nostra usque tempora apparuerit, regnum Christo cessisse Apoc. XII. 10.) male Regnum Millenniumi commentitium intelligitur, & pejus adhuc *Socinus* (b) de patefactione & complemento explicat regni hucusque gesti. Ut ut sit, illustris sane non erit *Imphaveia* Imperii finiendi, cujus vix brevi tempore aliquod jubar aut radii conspiciendi erunt. Neque etiam de colophone addendo loquitur Apostolus, sed tum demum expectando adeoque a præsentē hactenus distincto. Quam etiam ob rem Syrus interpres haud male, per *ev dā dvoiv* כגליונא דמלכותא translit; *Chrysolomus* autem regnum beatum & æternum, cum omnibus Sanctis gloriose in eundum, & quasi coram toto mundo tunc inaugurandum, rectius quam illi, heic observavit. Sed quid multis? Habemus ipsummet *Smalcium* confitentem, qui, (c) non plane constare (quanquam alios ita sentire sciat,) vocem, inquit, Finis ad finem regni Christi pertinere, cum ad finem negotii salutis non incommode referri posse videatur: quæ ex contextu quoque probat. Ubi, licet neque *Smalciana* omnia approbemus, sufficit, quod ipsam de Fine absoluto regni Christi, sententiam Socini hinc exsculpi non posse, fassus sit *Smalcus*. Ejusdemq; de ipso Regno Christo interdum sanius loqui, suo loco ostendemus, tamen subinde etiam ad insana Magistri placita redeat, atque ambiguitatibus ludat.

B 3

§. X.

(a) T. I. Opp. Socin. f. 445. seqq. (b) Epist. ad Synod. Chmielnic. T. I. opp. f. 44. Add. Schlichang. ad b. l. 2. ad Tom. IV. f. 375. Opp. Exeget. (c) Ref. Tbej. Schopp. fol. 32.

§. X. Non ignoramus quidem, quid obvertant, cum Duce gregis, *Socini assecla*, atque loco supra citato exproffesso id agens *Episcopus*, sed tricas tricis innectentes. Existimant videlicet illi æternitatem istam Regni J. C. ad *Domum Jacobi* adstrictam esse, neque id duraturum amplius, quam huic in his terris, spiritali sensu, in N. T. locus sit futurus h. e. ad finem usque mundi. Qua de causa neque diutius, quam cœlum & terra stabunt, seu Christi imperium *cum Sole duraturum* ajunt idque ex Ps. 72. & 89. firmant: quibus nostrum de *Tradendo Patri Regno*, ad finem denique, (quem finem illos de *Fine Regni* ipsiusmet interpretari vidimus,) addunt. (a) Nam licet etiam particulam: *Donec* ponant &c. Ps. CX. *Regnumque æternum Solomoni* quoque *attributum* urgeant; non tamen his tantopere videntur confidere. Ipse sane *Socinus* usum *Donec*, ad denotandam continuationem alicujus rei usq; ad Terminum fixum, non tamen excluso subsequenti tempore, aut duratione, non negat, & Typi rationem, cui nobilior antitypus respondeat, fatetur. Ne dicamus, terminum, qui videtur hac vocula subinnui, non semper imminutionem dignitatis, sed haud raro & perfectionem, seu ulteriorem *profectum* (τελειωσις) designare, uti apposite *Coccejus* observavit. Quocirca & *Episcopus* (b) postquam amplitudine excellentius regnum, quam *regnum* ejusdem (interruptione licet intercedente, at familia semper superflite, in qua tandem interruptum restituendum esset,) *spirituale & cœleste* ait fore, *in terra quidem erigendum, sed de cœlo & in cœli solio administrandum, & in cœlo*: (ubi vero nisi in glorioso beatorum regimine?) *consummandum*. Neque enim, subjungit p. p. *ratio ulla esse potest, cur promissio Davidi facta dicatur non impleta, quia illustriori modo impleta est, solioque Davi-*

(a) Vid. ea argumenta collecta a Socino Ep. ad Ostorod. T. I. Opp. f. 446. col. c. unde ceteri, tanquam ex oraculo, sua tela depromserunt, Volkelius, Smalcius, Ostorodus alii, (b) l. c. *Quest. XXXIV. circa finem.*

Davidis regnum multo augustius sublimiusque (etiam respectu durationis) datum fuit, quam quale promissionis littera prae se fert. Unde adversus ipsum Episcopium, regnum hocce, l. c., quamdiu pactum cum Sole & Luna, h. e. quamdiu mundus ipse staret, duraturum illic inter alia addocentem, valide pugnare nobis proclive erit. Ad priora vero argumenta ut redeamus, Psalmi LXXXIX, comm. 35. & 36. huc minime quadrant: ut pote quibus verbis non tam duratio regni Christi, quam promissionis de eo firmitudo, per pactum cum Sole, sine mutatione a primo conditu suo, manente, ac perennitatis quasi symbolo, utcumque describitur. Altero autem loco Ps. LXXII. 5. 7. duratio quidem cum Sole, & dum superstes sit Luna, ejus Regni asseritur, sed ulterior perseverantia non negatur. Atq; insuper, quod & B. Geierus noster observavit, (a) *mutua tantum concomitantia, vel coexistentia, Cultorum Messiae* (in regno putata praesenti gratiae, quod facta humilia, reverentium eum, in Palmo delineata, probant,) *cum Sole, ad finem usque mundi duraturo designatur: quo intereunte NB. alia inchoabitur regni forma* 1. Cor. XV. 28. Enjedinum vero mire se in hoc loco pervertendo torquentem, itemque Grotium notarunt atque solide jam ante confuterunt Nostros Theologi (b), quorum verba dare otium non est: nec opus etiam erit, dummodo *Episcopii* monita repetere & applicare placeat.

S. XI. Relinquitur ergo solus de Domo Jacobi scrupulus, in quo mirifice sibi placet, cum Socino suo, Volkelius (c) qui *tamdiu duraturum esse ait, & Socini verba Angeli, dum domus Jacob, i. e. divinus populus in terris exiterit, talique rege, qui eum defendat, foveat, servet, indiquerit.* Cui confessim etiam addit analogiam Sacerdotii aeterni, quod Hebr. V. 6. VI. 20, & VII. 17, 21. Christo itidem assignetur, cujusq; scopus cum

(a) Comment. in Ps. LXXII. 5. (b) Vid. Anti Enjedinum B. Feuerbornii, Calovii Theol. Natural. Bibl. Illustr. &c. (c) De Vera Relig. L. III, c. 36. p. ed. Racov. f. 144, sed Maref. p. 358.

cum sit salutis nostrae procuratio, fore inquit, ut ea peracta & ad exitum perducta, non amplius illi, perinde uti regno, locus sit. Ad quæ ut respondeamus, miramur, cur tam audacter cum præceptore discipulus, in altero membro Angelici effati domum quoque Jacobi repetat, cum haud temere quis, regnum gratiæ & gloriæ ab ipso Angelo distingui, excipere possit. Sed demus, eo quoque verba illa pertrahenda esse: Expeditum ne est, ceu videntur existimare, & concessum utrinque, Domum Jacobi aut Israelis nusquam nisi in terris quærendam esse? Ego profecto subdubito, immo contrarium affirmo, quoties mecum animo reputo, quod ipsa beatitas hominum electorum per collectionem in sinum Abrahamæ Luc. XVII. describatur. Tum vero quis quæso nescit, Hierosolymam, metropolim Domus Jacob & Davidis, typum fuisse non minus Regni gratiæ, quam Gloriæ. Quo referunt nonnulli Ἱεροσολήμη ἐπεράνιον Hebr. XII. 22. Multo illustrior est descriptio cœlestis Hierosolymæ Apoc. XXI tot. de cœlo, ut Iohanni ostenderetur demissæ; Eam vero ita graphice Sp. S. ad modum Judaici populi statusque attemperat, ut portis duodecim ejusdem ὀνόματα Ἰπυγεγεμμένα, ἃ ἐστὶ τῶν δωδεκά φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, sibi visa Scriptor divinus asserat. Add. Matth. XIX. 28. ubi sedentis Christi in throno gloriæ, judicandarumque tribuum XII. Israelis mentio injicitur, quæ haud pauci de extremo judicio & auspicali Christi, in glorioso regno, actu intelligi volunt. Tantum ergo abest, ut Domum Jacobi ad hanc vitam mortalem restringi patiamur. Adduceremus & ex Prophetis, iuisse, ubi descripta est æterna felicitas, ita dictos cœli incolas; sed ne ad sua de Vita æterna haud promissa, in tabulis V. Fœd., effugia se recipiant Adversarii, consulto iisdem abstinemus. Ipsam tamen Ecclesiam militantem a triumphante, non nisi modo regiminis per Fidem, & Visionem, aliaque accidentia differre, Ecclesiamque eorum, qui civitatem futuram quærunt, & qui eam adepti sunt (Hebr. XIII.

(Hebr. XIII. 14.) eandem, populumque adeo Dei & Domum Jacobi, cum quo ceterisque Patriarchis considerare ad mensam Dei beati dicuntur, non minus hunc quam illum vocari, adhuc monemus. Quæ si ita sint, inepte profecto in Domus Jacobi mentione, ab Angelo facta, elabendi rima a Socinianis quaeritur. Ceterum de objectione illa, cum alii eam fere prætermiserint, & ipse quoque *Maresius*, (a) in propugnanda contra *Volkeli*um æternitate, ex solo Olam, alioqui satis verbosus, deduxerit, paullo studiosus videbatur differendum.

§. XII. Ad æternitatem Sacerdotii Jesu Christi quod attinet, non abnuimus aliquid in eo difficultatis hæere, eamque nuper admodum auxit Cl. Lamb. *Bosius*, qui (b) præter Volkeliiana objecta, de Sacerdotio Melchisedeci non æterno, (ubi facilis est ex Canone trito: *Plus esse in Antitypo quam typo*: solutio, quanquam nec de illo finis vitæ legatur Gen. XIV. notatus,) ex Græca literatura, Phrasin, μένεν εις τὸ διηνεκές, ad hanc presentem vitam adstringit, & quod Latini *Dictatoris perpetui* titulo expriment, Græci per εις τὸ διηνεκές, efferre, ex *Appiano* docet. Enimvero non de sola isthac, Phrasi in se spectata agitur in II. Ep. ad Hebr., quanquam & מוֹמָ לַיָּוֶם, supra mortem, extendi, ex *Symmachi* versione Pl. XLVIII. 15. ostendi queat; Sed scopus potius Apostoli spectandus nobis est, quem sibi, ut eximium quid in Sacerdotio Christi demonstraret, præfixerat. At vero per omnem vitam etiam Aharon cum posteris suis, (nisi corrupta demum Republ.) fugebantur sacerdotio. Hinc ibidem explicatur illud, εις διηνεκές, ab ipso Apostolo, præeunte Psalmo X. 4. unde demonstrationem duxerat, per ζωὴν ἀπαράλυτον, quæ opponitur vitæ humanæ aharonitarum: Christusque insuper sacerdotium ipsummet appellatur, ἀσβεστων c. VII. 16. 23. 25. Accedit, quod εις διηνεκές consummari omnes sanctificatos idem ait Apostolus C. X. 14. quæ non ad

C

hanc

(a) *Hydr. Socin. expugnata* l. c. (b) in *Exercitt. Philolog. ad N. Fæd. loca nonnulla Franq. A. MDCCXIII. locupletius* ed. 8vo. Hebr. VII. 3.

hanc vitam tantum, sed gloriosam potissimum pertinet τελείωσιν, & alia hujusmodi. Quæ satis superque condocerant, majorem Virtutem Sacrificii Christi, ea de causa haud repetendi, esse, quam legis Mosaicæ institutorum: quippe quo in æternum liberandi sint fideles a morte & inferno, & regnaturi in vita æterna, per Christum Dominum suum, sine fine, ejus sacerdotii & regni fructu beandi. (a) Atque hinc etiam de æterna Christi intercessione liticula, quæ aliquando agitata fuit inter nostrates, definiri poterit, dummodo inter *fructum* & *Actum* ejus officii discernas, quantumvis alii ad *conservationem* beatitudinis omnino *actu ipso* vi Hebr. IX, 25. eam requirant. (b) Id certum est, quoquomodo de illa quæstione sentias, a qua tutius est abstinere, *volkelium* ex analogia sacerdotii objecta, contra æternum regnum Christi gloriosum, parum proficere, ut in versis armis inde potius id validissime adstrui credatur.

§. XIII. Quidnam ergo tradet Patri, inquires, si æternum regnaturus est cum gloria Christus? *Regnum*, cum Paulo affirmo, τὴν βασιλείαν; id, inquam, quod hucusque gessit, sed nunc quidem *finem* ipse, ex sententia Patris, a sua haud discrepante, eidem imponet. Regnum proinde non omne & omnis generis aut *formæ*, sed *certe*, & ab ipso Apostolo determinato descriptæ atq; signatæ; sed quod non sine causa τὴν βασιλείαν, hoc ipsum *Regnum*, appellat, cum Articuli δακτικῶν significatu. *Regni traditione* ac subordinatione ultima non desinet regnare *simpliciter*, ait acutissimus Bisterfeldius, (c) *sed certo modo. Quamobrem etiam Apostolus non dicit, ὅταν βασιλείαν ᾧ Πατρί, sed ὅταν τὴν βασιλείαν ᾧ Πατρί.* Neque obstat vox βασιλεία, utpote quæ non solum dignitatem regiam notat, aut totam corporis, seu subditorum atque capi. is, comprehensionem;

ve-

(a) Conf. Joa. d' Outrein Diss. de Melchisedecho non Henarcho ed. 1613. Amstel. in Append. f. 45. sqq (b) Vid. instar. omnium J. G. Lucii Diss. de cohabitatione & conglorificatione Christi cum Christo. ad Job. XV II. 24. ubi & amœbae Manuscr. reperies. (c) De uno Deo Patri. Fil. & Sp. S. Myst. piet. contra Crellium L. I. Sect. II. c. 36. p. 273. Ed. L. Bat. A. 1639.

verum etiam ipsam Formam, statum ac modum Regimini, h. e. uti Cicero loquitur, (a) *regale genus civitatis, ad quod & leges accommodatae sunt*: quæ fide & pœnitentia earumque fructibus hic potissimum continentur. Nihil certe frequentius, quam ista notio in profanis & sacris Scriptoribus Græcis. Ita Plato in Epistolis τὴν ἀρχὴν ἀντὶ τυραννίδος εἰς βασιλείαν μετασῆσαι dixit eos, qui *modum & morem regnandi mutant*. Similiter & (b) *Theodoreus βασιλεία τυραννίδος διαφέρει ταύτη, τῶ τὴν μὲν τυραννίδα ἀκόντων γίνεσθαι τῶν ἐπηκόων, τὴν δὲ βασιλείαν βελομένων τῶν ἀρχομένων*: ubi forma regnandi, qua occupationem & exercitium, clarissime hoc nomine venit. Ne quid de locis possim obviis dicamus, quibus Romani ὄσοι τῆς βασιλείας, h. e. prima illa, & in exilium missa, atque nunquam revocanda, forma regia, leguntur, ap. scriptores Græcos rerum Romanarum, abhorruisse. Eodemque sensu ἡ βασιλεία sæpe numero ab ἀριστοκρατίᾳ καὶ δημοκρατίᾳ distinguitur. (c) Sed quid multa? Nonne in ipso N. T. codice tritissima ea est notio, quando ἐγγίζειν βασιλεία τῶν ἑβραίων Matth. III. IV. Marc. I & Luc. XXII. 18. &c. sapissime legitur: aut, ubi ὁμοίως τῆς βασιλείας multiplex Matth. XIII. XXII. &c. instituitur, non nisi *statu & conditione ejusdem* delineata. Neque aliter intelligi commode possunt μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, itemque εὐθετον εἶναι εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ Luc. VIII. 10. IX. 62. & similia. Omnium luculentissime *Christus* ipse, Regnum suum non esse de hoc mundo Joh. XIII. 35. inquit, & *Paullus* noster Rom. XIV. 17. verbis: ἐκ ἐσθ. βρωσῆς καὶ πόσις ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ δικαιοσύνη κ. τ. λ. *Statum & Rationes regni presentis* describunt: ut causâ dubitandi nulla prorsus super sit, quo minus statum illum eximium Ecclesiæ Test. Novi, sub Rege Messia, & vere liberum, si comparetur cum V. T. servili, attamen suis adhuc. legibus, donec ad εἶδος πίστεως (d) perveniat, cir-

C 2

cum-

(a) L. I. de Legibus f. m. 416. ed. Gotbofr. (b) in Cap. VI. ad Rom. f. 47. (c) Vid. Erasim. Schmid. ad Matth. VI. 21. p. 152. (d) 2. Cor. V. 7.

cum scriptum, intelligere queamus. Eum vero necessario intelligi oportere inde constat, quia Paullus non modo alibi regni Christi, posthac quoque cum dominio exituri, meminit, & cum quidem plene atque solemniter inchoandi; sed etiam tota textura orationis nostræ (Vid. comm. XXII. coll. II. XI. & XIX.) ad id genus Oeconomici Regni, ut ita loquar, dilucide respicit, quo Fideles ἐν τῷ Χριστῷ, tanquam fœderali capite, conjuncti sint, Justitia ἔθεός donentur ἐν πληρώματός αὐτοῦ, atq; ita colligantur ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, tanquam corpore Christi mystico, ut ad salutem tandem ab ipso recuperatam dispensatamq; reducantur. Quæ quemadmodum perficiantur consilia Dei, & quibus mediis seu adminiculis, ad eum finem ordinatis, nemini, nisi qui cum Smalcio, petulantia splene, immo impio homine, *falsissimum esse Christum per Sacramenta Ecclesiam gubernare* (a) ausit effutire. Qui tamen, etsi illa neget, Verbi Dei, cujus sunt appendices reales & visibiles, usum, ad id usque ævum, admittere, atq; adeo præsentem prædicationem Evangelii tum cessaturam, non inficiari potuit.

§. XIV. Tradet ergo Regnum Christus Patri seu, (ut verbis enunciemus B. Bazeri:) *militantem Ecclesiam*, quam adhuc *per verbum & Sacramenta colligit, & bonis spiritualibus abunde donat* (b), eumque in finem, ut tueatur suos, *hostes omnes, ad mortem usq; omnium extremum, devincit*. Quod novo argumento esse poterit, de hac, non autem alia regni conditione, Apostolum loqui, quia de dominio inter inimicos eosdemque tandem tollendos ac penitus abolendos conceptis verbis, citato etiam ad id demonstrandum Ps. CX., agit. Conf. Eph. IX. 7. Jer. XXIII. 5. Eph. IV. 7. ad 16. usque, 1 Cor. XII. 13. seqq. & variarum imaginum descriptiones, quæ in Apoc. c. I. II. III. habentur, ubi C. XXI. denique idem per verba: καὶ ναὶ ἔτι ἴδου ἐν αὐτῇ, ὁ γὰρ Κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὶ ἔτι ἴδου, καὶ τὸ ἀργίον κ. τ. λ. more prophetico subindicatur. Id pro-

(a) Refut. Th. Schöpferi p. 34. med. (b) Compend. Theol. P. III. C. II. sect. III. §. XVI.

proinde regnum seu potius *Regimen* (sic enim commodius vocari, nobis semper visum est) variis interea vicissitudinibus & periodis nihilominus definitum, tum desinet, atque ita quoque ejus *Finis*, (utut *Finis*, de quo Paulus loquitur, huc directo non spectet,) una cum *Fine* Mundi hujus adspectabilis coincidet. At enim vero ita desinet, ut salva sit maneatque Christo Domino nostro Regiæ Excellentię auctoritas, qua Deo per Essentiam, qua Homini, ἐν τῇ Ἰσπλασθῇ τῆς σαρκὸς in omnem æternitatem perseveranti, per Communicationis (divinæ Majestatis illius) gratiam competens, & impostera in throno δόξης, cum Patre & Spiritu S., *glorioso regendo electos, æternaque eos felicitate replendo*, abjectos autem a se puniendo, exercenda: De qua, ut alibi, ita I. c. Apocalypf. Joh. XVII. 24. 2. Thess. I. 9. Matth. XXV. 41 sqq. 2. Tim. IV. 1. etc. agitur. Unde iterum iterumque *distinguedum esse patebit inter Regnum Christi in se (a) quod juxta totius Scripturæ tenorem æternum durabit, & formam seu qualitatem & conditionem regni, qualis est in hoc seculo, quam cessaturam esse innuit Apostolus. Vel, quod idem est, sec. quid resignabit & traditurus est Deo Patri: tum quatenus id cum militia hæc conjunctum, qua illic desinet, cum potestates & imperia omnia abrogabit, & Diabolus una cum suis plenissima subjectione fidelibus subjicietur: tum quatenus per ministerium Verbi & sacramentorum geritur regnum gratiæ, quod ministerium in die judicii abolabitur. Similiter Vorstius (b) candide de nostro loco Agi de Regno Mediatoris scribit, proprio, deque ea administrandi forma, quam præsens Ecclesia status exigat. Regnabit ergo, addens, Christus in æternum, sed alio modo quam quo jam regnat. Immo vero distinctionem, inter regnum Christi diversum & modum regni diversum, tantum abest, ut inficiari possint ad-*

(a) Verba sunt B. Calovii, in Socinism. profig. de Off. Christi Reg. Controv. XII. p. 113. Opp. Antisocin. & B. Aigid. quoque Hunni Comm. in h. l. p. 451. ed. Keuffk. (b) Comment. in Epist. Apost. ad 1. Cor. XV. b. h.

farii, ut ne ipse quidem *Smalcus*, ubi de Regno Christi in cœlis ac terra, super homines atq; Angelos egit, ea suo sensu uti veritus sit, (a) Quam strenue autem ingeniosissimus *Pzircovius* Regnum Christi, non commune cum ceteris beatis, sed eminentius atque *in potestate servorum suorum glorificandorum* consistens æternumque defendat, ingratis sociorum, videri potest in *Comment.* ejusd. ad *Coloss.* & *Vindiciis* contra *Wissouvatium* annexis. (b)

§. XV. Quibus positis fundamentis jam perinde nobis erit, quocumque nomine Regnum istoc, tandem eatenus terminandum, appellare placeat. Non displicet *Chrysostomi* nomenclatura, qui *Διπλή ἡ Ἐ σωτῆρς βασιλεία* inquit, (c) ἡ μὲν προαιώνι καὶ δεξιὴν σου ἔχουσα, ἡ δὲ μετὰ τῶν αἰώνων, δεξιὴν δὸ τοῦ οἰκονομίας λαμβάνουσα: Vel, quando vocare solet regimen istoc τὴν τῆς οἰκειώσεως βασιλείαν, *Regnum conjunctionis*, nostræ scil. cum Deo, frequentissime (d) Nec improbamus, cum *Theodoretus* (e) discernit *βασιλείαν ἐμφυτον*, essentielle & *naturale* regnum, atque *χειροτονητὴν*, ex *electione* singulari *delatum* Filio Dei, ut *θεῶν θρόνω*. Quod quidem hinc alii non male, & omnium tritissime *Oeconomicum* nominare solent. Quæ forma mysterium hoc utcunq; efferendi receptissima est *Reformatarum* partium *Doctoribus*, in quibus nunc nobis modestissimum *Wisium* laudare liceat, (f) qui *cessaturum Oeconomicam Regni istius gubernationem, qualis nunc est, ait per mysterium Ecclesiasticum & auctoritatem civilem tuendam Ecclesia inferviertem &c.* Eam enim ille putat per *divines* quoq; verbis seqq. intelligendam esse. Cæterum & nostratum haud paucos eandem nomenclaturam usurpasse meminimus. (g) *Externum* maluit

(a) *Refut. Smigleii LL. de Nov. Error. Arrian P. II. c. XIV. p. 311.*
 (b) *Opp. f. 175. & 192. sqq.* (c) *Homil. CV. T. V. Opp. p. 681.* (d) in *Psalm. XLVII. Hom. XVII. in I. ad Timoth. ad C. VI. 11. & Hom. XXXIX. in I. ad Corinth.* (e) in *Ps. II. p. 4015.* (f) *Vid. Eiusd. Exercit. in symb. Apost. X. §. XLIV. & in Orat. Domin. Exerc. IX. §. XII. &c. Add. Turretinus P. II. Theol. Elencht. Loc. XVI. §. II. & X. sqq. Ryllenius, Marelius &c.* (g) *Vid. Dn. D. Pfaff. de Fin. Oecon. Christi p. 4. Gerhardus de Extr. Jud. §. 112. & alii passim.*

maluit cognominare Cl. *Jägerus* nostras (a) quia non amplius per *Organa externa, nec in medio hostium regnet Christus, sed immediate cum P. & Sp. s. regnum hoc exerceat.* Alii, & noster quondam *B. Kænigius* (b) nuncupare consuevit Regnum *Enigmaticum, Mediatum, Laboriosum & quasi tumultuosum*, propter potestates scil. & hostes, qui negotium ei adhuc faciessunt. Ad quem prope accedit etiam *B. Jos. Stegmannus* (c) cui *armiferum & præliare* visum est dicendum, quod *militanti* Ecclesiæ respondet. A quo titulo nec *Præpocovius*, (d) *bellicam & militarem potestatem* vocando, abhorruit; suos tamen de Regno absoluto & extraordinario errores admisit, & licet in omnem æternitatem aliquod relinquat Salvatori, tamen, ut *dependens & eminentiæ*, respectu Patris unius Dei, *secunda* finxit. *Pactitium & fiduciarium* non male vocavit *Puffendorffus* (e) quia pacto inter Patrem & filium (de quo infra) interque Deum atque homines nititur, tunc consummando. Trivissimus est *Regni gratia* titulus & commodissimus, quam sequitur gloria aut supplicium iræ. De solo *Mediatorii* regni nomine videntur discrepare Doctores, nam plerosque nostratum animadvertimus eo abstinere, ob rationes superius redditas §. XII. Et circumspecte admodum laudatus *Dn. Jägerus*, cum *B. Calovio*, *partes quasdam Mediatoris depositurum*, quam ipsum Regnum mediatorium dicere maluit: quo sensu proinde non omnino vocabulum rejiciunt, neque nobis etiam illa prudentia displicet. *Vicarium* autem regnum, cum *Cameron & Calvino* (f) immo etiam *Franzio* (g) nostro etfi non eo sensu, quasi Christus regnet otioso Patre, sed quia *defixi sumus quasi in solo ejus intuitu*, formidamus appellare, ne vel hinc occasionem arri-

(a) Tr. de Fæd. Gratia. L. II. C. XIV. p. 134. extrema. (b) *Yndic. sacr. Diss.* IX in b. l. §. 30. coll. §. 35. (c) *Photin. succ. Refut. Diss.* XXVII. p. 312. (d) *Cogitat. in Ep. ad Corinth.* Opp. fol. 98. b. (e) *Jur. Eccl. divini.* §. 46. p. 162. ed. Lat. Add. *Ægid. Hunni comm. in b. l. ubi instar feudi. considerari posse ait.* (f) *Comment. uterque in I. Cor.* XV. (g) *De interpret. Script. Orac.* CXIII. f. 673.

arripiant Sociniani suum illud figmentum, de dependente Christi Potestate, & tamen, ut *Przypcovius* ait, nunc quasi independenter atque absolute ei concessa, in crustandi materiam arripiant.

§. XVI. Neque obstant huic *Regno gratia* h. m. finiendo ipsa *Regidwais*, aut *regimen Angelorum*, quod Christo competere vel ex Eph. I. 21. constat, aut a Paulo ipso *facta* mentio *finis* ejusdem. Multoque minus consequens est, Deum *Patrem*, cui tradi regnum dicitur, exinde *per Verbum & Sacramenta esse regnaturum*. Nec additamentum de-nique postremum repugnat, quo regnum *ita traditurum* esse filium Patri affirmatur, ut *subjiciatur* Patri. His enim arietibus nostram interpretationem analogiæ Fidei conformem oppugnavit *Smalcus* (a) cum & B. quondam *Schopperus* noster in funesti exitus disputatione, hac in Acad. A. 1613. Resp. J. *Sauberto* habita, in eandem pene sententiam nodum solvisset. Sed haud difficulter subverti posse mox apparebit. Quid enim (1) frequentius, quam ut tradantur aliis, quæ retineantur, ita ut communicentur: quod ipse *passus* est *Smalcus*, fieri quotidie in disciplinis a Præceptore discipulo traditis. Et quamvis excipiat aliam regni esse rationem, quod in actione externa consistat, non in qualitate interna: unde etiam Joh. V. 22. Pater filio judicium tradidisse dicitur, *qui in sua persona*, ex eo tempore, ad mentem *Smalcii*, non gubernet populum suum; male tamen eum locum huc applicat, ut *Thesin* suam aut exceptionem, quam gratis sumsit, cuique experientia omnium Regnorum (b) & ipse locus classicus Matth. XXVIII. 18. coll. XI. 27. repugnat, stabilit. Etenim vel visibile tantum iudicium l. c. non Patri adjudicatur, sed Filio: vel, quod satius est, & mori gentis, in qua Christus vixit, & cum qua collocutus, congruentius, *Negatio* non simpliciter accipienda, sed per *Non solus*, aut *Non tam* expli-

(a) Ref. *Thes. Schopp. de S. Trinit. f. 34. Racov. A. 1614.* (b) *Conf. etiam Mos. Amyvaldi Diss. de Oeconom. Trium Pers. in Opp. Div. Hala A. 1715. rec. §. 20. sqq.*

explicanda: cujusmodi Gen. XXXII. 29. Joh. XII. 44. Marc. IX. 37. exempla videas. Idque cum ad retundendam Judæorum, Christum flocci facientium, impietatem, ob quam alioque sarpicule idem Sospitator O. M. oratione in contrariam partem versa, *sua non esse, quæ proloquatur, sed Patris sui*, ait, atque adeo hoc quoque modo a se imposturæ calumniam amoliebatur: tum propter pactum Evangelicum, cujus vi omnia peccata quidem *venientis iræ*, sed sola *incredulitas* permanentis judicii seu damnationis proxima causa est. (a) Quam etiam ob rem eadem, quæ & ipse operetur, Patrem operari, universe affirmat com. XIX., & mox honorem hinc quoq; omnem ad *æqualitatem* reducit, nihil sibi soli vindicans. Quod *mediatum* judicium porro illustrant loca Rom. II. 16. Hebr. XII. 23. & Act. XVII. 31. Ad *Angelorum* regimen II. insulse provocat *Smalcus*, quos nemo unquam nostratum, & sanorum Theologorum, Regno Christi gratiæ, seu officio *μεσίτης*, ipsis applicando, subdidit: Hos enim, credimus, cunctos *glorioso* gubernari, quemadmodum & ipsi in gloria vivunt, brevem viam dudum, sine Pacificatore, emensū. Quibus in solemniori olim & universali omnium, etiam hominum electorum, panegyri nos speramus accessuros. Ad hos ergo cum modus ille gubernandi, in his terris, Oeconomicus, *περὶ τὴν ἀνακεφαλαιώσιν*, perditorum, *ἐν χριστῷ* Eph. I. 10. & ut ita dicam, *Restaurativus* non pertineat, neque de participatione directâ hujus regni cogitandum est. Conf. I. Petr. III. ult. & Eph. I. 21. De præconibus autem æterni illius, quod nuper personuit, Evangelii facti vel verbum addere piget. Ceterum, si saperent Sociniani, ex illa Capitis dignitate, super ea, quæ sunt in altero seculo, atque Angelos nominatim, constituti, Regnum Christi gloria haberent potius quod addicerent, quam impugnarent.

§. XVII. Quæ tertio loco (III.) de *Fine Regni* profert

D

Smal-

(a) Conf. Job. III. 35. XII. 48. Col. III. 6. &c.

Smalcus, illius puta, quod *Vicarium* solent appellare, unde & de suo ille Pronomen *Ejus* inferit, supra jam sunt discussa. Quæ autem de fine mundanorum imperiorum *B. Schopperus* adjecit, aut Finem totius mundi a potiori designant, aut solam potestatum supremarum in his terris sublatam auctoritatem. De priori itidem jam dictum est sententia. Posteriores vero tueri, utpote nimis angustam, & ipsi veremur. Existimamus enim per Principatum, & potestatem omnem univ[er]se, quicquid in hoc Regimine Christi *militari & armifero* supremo huic *Domino* obnitiur ad tempus, pro ratione Oeconomix præsentis, intelligi oportere; ita ut neque *Schopperi* ad sola imperia mundana, ut videtur, ea restringentis: neque *Socini* (a) & *Asselarum* nonnullorum, ad *Dæmones* tantum referentium, opinionem probemus. Manifestum enim est & *omnem d[omi]ni r[ati]o[n]em* & solas *inimicas* Christo potestates, (ubi etiam non opus fuisset alioqui ultimi hostis, nisi *cum respectu ad ante memoratos*, meminisse,) & *Dæmones* denique, atque homines, cum *Vitiis* hisce in hærentibus, quorsum etiam *Coccejus* has *diver[si]tates* porrigit, (b) denotari. Idq; cum personis & rebus, alibi hisce verbis descriptis, *I. Cor. II. 6. Rom. VIII. 38. sqq. XIII. 1. sqq. Col. I. 16. II. 15. Ebr. II. 14. Luc. XI. 21. 2. Cor. X. 4. sqq. Gal. V. 17. convenit, & Prophetarum V. T. atque Apocal. in N. T. a Cap. XIII. usque ad finem sub schemate bestiarum propositis vaticiniis, ipsiusque Antichristi exitui 2. Thess. II. præsignificato, consentaneum est. Hæc ergo nos non morabuntur. Postremam autem, quæ IV. est, Objectionem ad examen revocare satius erit. Eam maximi ponderis esse, ut breviter multa complectamur, fateremur, si *Agadæus* illa, qua Patri regnum traditurus dicitur Christus, singulari quadam ratione, v. g. *permutatione aut demandatione vicis*, quod vul-*

(a) *Vid. ante cit. Epist. ad Synod. Chmielnic. T. I. Opp. f. 442. b.* (b) *Comment. in b. I. T. II. Opp. fol. 734. med. Add. Clem. Svecionis Medit. in Ep. ad Coloss. II. f. 240. sqq.*

go lampada tradere dicimus, fore affirmaretur. Sed, quando generatim ea actio solemniter Christo tribuitur, addita notabili *Victoria*, ab hostibus reportatae plenissimae, significatione; quid aliud, quaeso, intelligi potuerit, quam Extrema illa, post rite peracta omnia, in Regno gratiae aut *Fidei* (ut *Lutherus* (a) nominat,) *Ovatio*, seu cum triumpho, cujusmodi quid Joh. Apoc. c. XXI. adumbratum est, Fidelium æque ac hostium, horumque ut cum Capite suo Victorum, illorum autem ut superatorum, Representatio. Unde non male *B. Dorscheus* (b) noster eam traditionem, non tam actum *Depositionis* (nisi certi modi gubernandi,) sed *Propositionis ad lustrationem quasi, & gloriam vocat: sicuti belli dux*, destructis hostibus, Regi, qui per ipsum hucusque bellum gesserat, *triumphabundum exercitum servatosque Civis sistat*. Quem solennem & gloriosum actum *Titi Vespasiani*, Patri *Flavio*, cum triumpho Victos Judæos & Orientem tranquillatum exhibentis, qualicumque exemplo *B. Dannhauerus* (c) bene illustrat, & quotidiana experientia delegationum finitarum confirmat. Certe enim legatos, deposita legatione, servare dignitatem, provinciaq; decedentes, non tam minui quam amplificari sæpe honoribus, & Oeconomiae partibus defunctos suis, rationibusq; optime redditis, ad altiora haud raro promoveri, in vulgus constat. Quae applicata ad hoc argumentum, suo scilicet modo, salvaq; Christi prerogativa divina, finis Oeconomiae praesentis, collatis Sp. S. testimoniis, Eph. V. 27. & 1. Petr. III. 18. (*iva ipais neoraydyn*) amplius corroborat. Tantum abest, ut hinc quidquam solidi, in quo tamen *Schlichringius* (d) multus est, contra summam divinitatem Christi concludi possit, ut eam Victoris hujusmodi amplitudo validissime constabiliat. Quo pacto, nihil superest, quam

D 2 ut

(a) T. VI. Jen. Germ. f. 236. b. & alias saepius Add. Comment. in Epist. ad Corinth. Tom. VI. eod. f. 242. b. (b) P. II. Theol. Zachar. Diss. VII. §. 7. add. Pfaffii Fin. Oecon. Christi Ed. II. p. 4. (c) in Hodoceph. Phenom. VIII. f. 780. Sc. (d) Comment. in b. l. & scriptis contra Aesjue- rum passim.

ut duriori tandem nodo, quem *Smalcus* I. c. nexit, quando *Paullum*, urget, *Christum ita traditurum esse regnum* dicere, ut etiam *filius ipse subjectus futurus sit Deo*, manum, Deo adspirante, admoveamus. Cui labori *Alterum Caput* nostræ Dissertationis, exorato prius calidis precibus ipsius *Christi* lumine, destinabimus.

CAP. II.

Interpretationes reliquas examinans & verosimiliorem adstruens.

S. I.

Non sine ampullis & prædenti jactantia idem ille, quem ad calcem Cap. I. ratiocinantem audivimus, *Smalcus*: *Quanta sit argumenti*, inquit, *ex hoc loco*, (de Subjectione filii Dei,) *ducti vis*, agnoscat *benevolus & pius lector*, quippe qua nullis, nec veterum nec recentiorum *Theologorum*, glossis ita obscurari potest, ut non semper ipsius splendor appareat. Et experti sumus hactenus, ita addit ostentator, *stante sententia de Christi persona*, quam sequantur adversarii, nullam ad hæc verba afferri posse explicationem, qua non sit admodum ridicula vel certe falsa. Unde si quis alius locus sacrarum literarum, hic ad detegendum errorem circa personam Dei, (forte *Christi*) quod sit ipse *Deus unus*, longe aptissimus est. (a) *Notstrum* ergo erit, quo plus roboris, uti in margine etiam I. c. idem adscripsit, ad evertendum præcipuum caput fidei inesse tanto arcti putat, eo majori industria ad repellendum illum conniti. Quo labore cum defuncti jam dudum sint *Ecclesiæ* Doctores gravissimi, quibus *Arrianorum* cohors non minori olim impudentia his verbis oggestis molesta fuit, (b) operam dabimus,

(a) Refut. Thesum Schopperi p. 32. (b) Unde *Augustinus*: Qui Filium Dei Patri non esse æqualem contendunt, solent usurpare familiaris hoc testimonium. 1 Cor. XV. 28. ait. Vid. Ejusd. *Questio*. 19. n. 1. f. 40. T. VI. Opp. Ed. Bened. Paris. Et *Theodoretus*: Hunc locum ii, qui, cum *Arrio* & *Eunomio* sentiunt in lingua assidue habere consueverunt, ea ratione existimantes se de unigeniti dignitate detrabere. Comment. ad h. l.

dabinus, ut eadem, qua illi, animi præsentia lacertos moveamus, & victricium Ecclesiæ florentissimæ armorum exemplo præunte, (a) renovatam duntaxat aciem τῶν ἐπηρεάζοντων adversus θεάνθρωπον εἰς αἰῶνας εὐλογητῶν disjiciamus. Quod dum constitutum est pro nostra virili parte perficere, eam servabimus methodum, ut, quas vias inierint bene multi ad difficultatem hanc (quis enim neget haud vulgarem esse?) solvendam tollendumque e medio scrupulum, primum exponamus, nostraque subinde addita modesta Παιδείσει, quid verissimum sit inter omnia professi, tandem alia quadam ratione rem impeditam aggrediamur, ac sub finem denique, omissis ceterorum sodalium obsecutionibus, Smalcianis atque Crellianis, si spatium erit, quæ restant, Φλυαρίας discutiamus.

§. II. Quod antequam fiat, non possumus non magnopere conqueri, & Veteres Ecclesiæ Doctores, & recentiores post repurgatam a sordibus Pontificiis veritatem minus circumspicte nobis egisse videri permultos; quando non uni certæ & satis stabili sententiæ inhæserunt, sed, vel recensendis tantum opinionibus operam dedere, vel pluribus etiam, tanquam suis, tandem propositis, Lectorem in incerto quodammodo fluctuantem reliquerunt. Ita enim factum est, ut, quasi nihil nobis certi constaret de loci difficilis sententiæ, Adversariis animus crederet, & tanto protervius veritati insultaretur. Quod dictum est, exemplis demonstrare luculentis in proclivi esset, cum Veterum quorundam, ut *Hilarii, Ambrosii Theodoretii, &c.* tum recentium, & magni alicujus Theologi, (ut alios haud dissimiles non attingamus,) potissimum documento, qui terve quaterve, in *Libris diversis*, ea de re disserens, uti solet, docte, fuse, atque ubertim, modo hanc, modo illam sententiam

(a) Inter quos ex instituto b. I. vindicarunt, præter Chrysostr. Theodorit. aliosque Græcos & Lat. in 1. Cor. XV. Comm. Greg. Nyllenus Sermon. peculiari: Apud Lat. Hilarius de Trinit. toto pene L. XI. & Ambrosius. L. V. de Fide c. VII. & VI. &c. Item Epiphani. hæres. 69. f. 260. seq. ed. Hervag. Lat.

elegisse videtur, atque tandem vix in *Manifestatione* subjectionis acquievit. Quam B. quoque *Sennertus*, ingenti ceteroquin diligentia, in hujus dicti sensu evolvendo, probata, plures hypotheses tandem in unam conjungendo, imitatus est. (a) Quam ob rem, si plures a nobis quoque adduci *Opiniones* videris, L. B., non erit, quod nos approbare easdem, aut peræque bonas atque solidas esse credere, aut ancipites fluctuare putes. Erunt enim haud raro quædam notanda, quæ quam debili nitantur fundamento, aperte ut moneremus, nos induxisse ostendent. Et quanquam non prohibeamus, si nonnulla occurrant, quibus etiam contra pertinaciam Adversariorum Te consistere posse arbitreris, ut per nos uti iis liceat, quoniam *Analogia fidei* nihil contrarium contineant; nobis tamen id vitio haud vertendum censemus, si soli fidei analogiæ h. l. haud confidentes, alia quoque adminicula Exegetica simul conferamus. Eamque proinde, cum non minus, quam *usum* vocabulorum, una cum *contextu* orationis, & nos consectabimur diligentissime, (tamen si non nesciamus a Socinianis petulantè rideri, utpote qui totum systema fidei pervertunt,) spes est, a linea recta, neque dogmatica, neque hermenevtica, nos haud aberraturos.

§. III. Ad hanc igitur cynosuram si omnia exigamus, non obscurum erit, quod pretium sit statuendum immani Sabellianorum & Marcionitarum errori, *Exegetico* æque ac *Dogmatico*, quos talem *futuram esse Christi ad Deum Patrem subjectionem, ut in patrem filius refundatur*, refert docuisse *Ambrosius* (b). Ne enim in præsens repetamus, quæ de *Personarum* divinarum perpetua distinctione Reali, (ubi sunt manentque *div. & ugi div. & P. F. & Sp. S.*) vulgo cognita sunt, recte l. c. *Ambrosius* hinc efficit, fore, ut quia Patri filioque subjecta sint omnia, in Patrem & Filium quoque omnia resolvenda seu refundenda esse, quo

(a) *Vid. ejus Noviss. omnium novissima 4. ed. Witteberga A. 1667.* (b) *L. V. de Fide c. VII. f. m. 137. T. II. Opp. ed. Froben. Ai 1527.*

quo Deus sit omnia in omnibus creaturis, consequatur. Quod quam parum absit a teterrimo Pantheismo, impudentissimo Atheismi genere, nemo non intelliget. Et quis quæso eam & Cordosæ notionem docuit infelices exegetas, quam ne per somnium quisquam de notissimo vocabulo, sive usum spectes, sive etymologiam, cogitaverit. Idemque adeo de quibusdam aliis, jam ante Augustinum Eutychnianismi semina spargentibus, judicandum, quos ille (a) *humanam naturam in Deitatis substantiam aliquando mutari & converti*, ait sensisse, eosque, sive de præterito tempore explicarint verba Apostoli, sive de futuro, ut par esset, accipiant, ad absurda multa deducit hinc profuentia. Nobis autem brevem contra istos *Παρεργον* verbis Petri Martyris (b) addere placet: *Miramur, quomodo illi intelligere potuerint, subjici idem esse, quod transformari: cum subjectio potius videatur utriusque, natura conservationem notare. Quare eam error iste adeo scripturam torqueat, seipsum prodit.* (c)

§. IV. Proximum ab insipida hac detorsione, neque scopo orationis, neque ejus texture respondente, locum dabimus magnorum quorundam in Vet. Eccles. Virorum sententiæ, qui nihil aliud quam Filii a Patre originem per generationem, atque hinc promanantem relationem, indicari his verbis persuasi fuere. Cyrillo eam tribuit hypothesin, quod nempe *subjectio seu obedientia non tollat aequalitatem essentia & potentia, sed ostendat ordinem personarum*, his ipsis verbis Philippus Melanchr. (d) nec sibi displicere hanc brevem responsonem addit, ut ut magis propriam subjungat, de qua deinceps. Et fuisse non insolitam in Ecclesia Catholica inter media etiam Arrianorum certamina, quod mireris, eam loquendi formam, *Christum subjectam esse Deo Patri, filii nomine, non creatura conditione*, auctor est Phœbadius, acerrimus

mus

(a) L. I. de Trinit. c. VIII. sed Ed. Bened. Paris. c. XV. sqq. Tom. VIII. Opp. f. 473. (b) Comm. in 1. ad Cor. Tiguri f. m. 415. (c) Aid. Tertull. contr. Praxeam c. IV. contrarium hinc probantem. (d) Emarr. in Symb. Nic. Tom. II. Opp. f. 324. sqq.

mus Arrianorum oppugnator. (a) Digitum vero sine dubio intendit, præter alia privatorum quorundam duriora, (inter quæ etiam apud vetustiores Patrem haud raro *causam* filii dictam latiori sensu legimus,) dicta & effata, ad Conc. Sec. IV. pene mediæ *Sirmiense*, in cujus confessione verba: & σωτάδομεν τὸν ἕδον τῆ πατρὸς, ἀλλ' ὑποταγμένον τῆ πατρὸς κ. τ. λ. leguntur: quæ, uti non nisi originis ordinem denotent, non autem servitutis ὑποταγῆν, ex præcedentibus anathematis patet. *Nec defuisse alios orthodoxos*, (certe apud Ambrosium etiam atque Epiphanium adhuc vestigia occurrunt,) *Ecclesia Patres, qui ὑπὸ τῷ ἔξῃ Christi 1. Cor. XV. secundum divinitatem etiam intellexerint*, candidè fatetur B. Dorschæus (b); *at multa sibi eos permisisse, quæ hæreticorum causa post mutarint*, & D. Heinsii verbis, neque commode id factum, neque loco difficili istac ἀνερολογία satisfactum esse confessim addit. Unde verbum ὑποτάδομεν alia notione accepisse eaque meliore, Sirmienses Patres conijcimus: de quo p. p. dicemus. Ad rem ipsam quod attinet, *Filium τῷ ἔξῃ i. e. ordine, non tempore, non dignitate, non potestate posteriorem esse Patre, communicatio essentia*, non alius, quam quæ Patris est, *per generationem æternam*, ut B. Kromayeri (c) verba habent, docet. Ad locum vero Paullinum applicari, si cetera bene se haberent, vel solum τὸ ἔξῃ, quod non respondet emanationi isti secundæ personæ a primâ ab æterno, & futuri temporis ac eventus nota est, prohibet.

S. V. *Ingeniosa magis, sed vel hoc nomine minus plausibilis*, eorum est conjectura, qui Mythologiam paganam refodicantes, Paullum ad notissimum de *Saturno* a filiis regno expulso (d) & horridum commentum, ex lapsu Adami, Paradiso ejecti, haud dubie confictum, respexisse, eique contraria

de

(a) *Libr. contra Arrian. c. 18. ad quod conf. annotat. Casp. Barthii.* (b) *Sylog. Vniic. & Animadv. ad Bellarm. Alleg. ex Exod. Diss. I. ad c. III. S. 13. p. 71.* (c) *Theol. Pos. Pol. P. II. L. III. Aphor. XVIII. f. 57.* (d) *Vid. Virgil. Æneid. L. VIII. v. 319. sq.*

de Christo docere voluisse existimarunt. Cujusmodi quid post *Theodoretum*, exercitatissimum in talibus studiis Virum, *Isidorum Clarium*, (a) *Bellarminum* (b) aliosque miramur repetiisse, ac serio credidisse, eam fuisse mentem Apostolo; multo vero magis *B. Calixtum* (c) & *G. Königium* (d) nostrum, hunc obscuriuscule, illum vero apertius, eam sibi opinionem quadanteus probari innuisse. Cum tamen parum absit, quin eo pertinere illam existimemus, quo Petrus 2. Epist. I, 16. σεσοφισμένους μύθους, quos in annunciando adventu Christi non solere Apostolos sectari ait, refert. Allusiones, fateor, haud raro ad ritus Græcorum receptos, cujusmodi erant Ludi γυμνασικὸί, in scriptis Paullinis occurrunt. Nec tuebor, Mythologiæ nulla prorsus vestigia, sed cum detestatione, aperta aut obscura, reperiri. At in præsentî oratione hujusmodi argutias, neque sanctitas argumenti, neque etiam vocabulorum tritorum ac simplicium, nihilque antiquitatis, quæcunque sit, spirantium, vis atque emphasis admittunt aut requirunt. Nihil enim est, quod in voce ὑπόρρησις singulare animadvertere liceat, ut illustratione inde petenda opus sit. Et cum nec nota nec vestigium in præcedentibus ea de fabula inveniatur, quemadmodum nunc demum eo delapsus sit Apostolus, non apparet; quæ si *Cretensibus* scripsisset, uti Epist. ad Titum eo missa fuit, vix hujusmodi suspicionem generarent. Ut taceam, ne sic quidem, si vel maxime occasio hinc data aut sumta ab Apostolo videretur, duriori phrasi ex mythologia consultum fore, ut potius ex contrariorum natura difficultas augetur. Quod ipse etiam *Theodoretus* prævidit, quando non solum non subjiciendum a Filio Patrem, h. e. e folio haud deturbandum, Apostolum indicare velle, inquit; sed etiam filium *subjectionem sibi convenientem* subiturum, addit. Ea vero, quam bene nodum solvant, ita nimirum, ut pene constringant magis, omnes intelligent.

E

§. VI.

(a) in Bibl. Critic. Anglic. Comment. in h. l. (b) T. I. Controv. L. I. de Christo c. XVI. fin. (c) Exep. literal. in Ep. Paul. ad Cor. (d) in Vind. Sacr. l. c.

§. VI. Missis itaque his neniis Deastrorum, de quibus non sine indignatione I. Cor. VIII. & XII. atq; Act. XVII. locutus est candide, aliorum conatus ad examen vocabimus, & in his primum, qui solo *consensu* inter æquales rem omnem expediendi posse arbitrantur, audiemus. Pertinent ad eam classem, omnium clarissime hanc mentem suam professi B. *Brochmandus* (a) & G. *Königius* noster, (b) quanquam & alii subinde, sed desultorie, uti jam questi sumus, hanc hypothesin attigerint, atque inde ad alias mox discesserint. Verum non tantum recentiores, sed ipsum etiam *Cyrrillum Alexandr.* acerrimum disputatorem, in *Thesauro* seu de SS. Trinit. Lib. itemque *Oecumenium* & *Theophylactum*, Chrysostomi exscriptores, ipsumque *Chrysostomum* (verbis: τὴν ποδὴν πρὸς τὸν πατέρα ὁμόνοιαν δεικνύς) eo referimus: qui tamen mox ad alia defleunt. Utut sit, vim profecto vocis ὑποταγήσεται ea quoque explicatio minime exhaurit, & quod fatetur *Brochmandus*, *difficilem instantiam Socinianorum diligentius expendendam, nodumque impeditum*, haud feliciter solvit. Quid si enim excipiant eam subjectionem seu ὑποταγήν æternam duraturam esse? Et licet non sequatur violentam esse subjectionem, (de qua Luc. X, 17. 20.) aut dependentis ab altero obsequium: quo sensu utique nos Deo subiecti sumus Hebr. XII, 9. Eph. I, 22. totaque Ecclesia c. V, 24. Christo, & subditi Magistratui, Mulieres viris, Servi dominis &c. Rom. XIII, 1. Col. III, 18. Tit. II, 9; Tamen dignitatis æqualitatem laboraturam esse ejusdem numero essentiae, si quæ persona alteri cedat, ultro se eidem subdat, atque sponte quasi partes muneris relinquat, quibus, altera cessante, altera defungatur. Id enim loca adducta Scripturæ S. si quid probant, deposcunt: immo multo plus inferunt, quam par est. Quandoquidem 2. Cor. IX, 13. manifesto de obsequio auditorum ad clargiendas eleemosynas indu-

(a) *Syst. Theol. L. de Christo S. Offic. J. C. Cap. VII. Sect. III. Quæst. III. p. m. 1014. 4to. form.* (b) in *Vindic. Sacr. Diss. IX. S. 37. § 49. f. 147. § 9.*

clorum, ab Apostolo *προεστῶτι*, agitur, & ad Gal. II, 5. *obsecratio, prescribentibus*, quid agendum sit, falsis fratribus, aper-
tissime legitur denegata. Solum I. Cor. XIV, 32. *de Prophetis sibi invicem υποταγμένοις*, Apostoli monitum quadrare videtur; at nihil omnino quam *spontaneum obsequium*, cum cessatione operis prioris, alteri in solidum relicti, sed ejusmodi tamen sistit, quod non collatas operas, sed manifesta *vicissitudinem*, aut *ad nutum alterius* promptam, voluntatis demonstrat, præstationem, sed ad divinas personas male congruentem, (a) prodit. Addit quidem B. Königius locum I. Cor. XVI, 16. & I. Petr. V, 5. ubi de æqualibus itidem *υποταγή* enuncietur. Verum, quod ad priorem attinet, manifesta est & illic inter Doctores & Auditores, præfectosque adeo, (*ηγχομένοις*) & a Deo ad obsequium quoddam (*υπακοήν*) subjectos, relatio. Conf. Hebr. XIII, 17. Altero vero, ubi mutui obsequii fit mentio, tametsi alter æqualium alteri non imperet ut præfectus, *cedere* tamen & *ιδιογνωμοσῶν* fugere & humilitati *ex adverso* studere Apostolus omnes jubet: idque, *junioribus potissimum familiare vitium*, abesse ab universis, ceu scopus sermonis ostendit, præcipit. Hujusmodi vero *obsequendi* aut *humilitatis* genus, quodcunque eligas, præsertim, si *ad divinam Christi naturam*, quemadmodum I. c. etiam B. Königius fieri posse existimavit, applices, utrum non sit periculosum asserere de Filio Dei, nobis dubium esse videtur, aut saltim oppido *obscurum*. Tum vero id magis infirmabitur, quando deinceps ostenderimus, verba Pauli, forte & Petri, ne quidem de *obsequio* ex triuissima notione, sed ordine mero esse intelligenda. (b) Quocirca ipse quoque B. Brochmandus, (æque ac Cyrillus,) videtur tantopere non confusus huic interpretationi, quin confestim ad *agnitionem & professionem Filii solennem*, quod omnia acceperit a Patre, & *submissionem ipsius tanquam creatura Creatori factam* se convertat: de quibus paullo post agemus.

(a) Vid. supra cap. I. §.

(b) Vid. infra §. XVIII.

§. VII. Confutius, ut nobis quidem videtur, *Philippus Melancht.* judicavit, quando cum *Christoph. Pezelio*, Sectatore notissimo, *Filium dupliciter considerandum* jubet (a) *vel quoad officia, ut persona missa sit*, vel quoad essentiam divinam. *Ut persona missa*, inquit, *& assumens H. N. subjicit se aeterno Patri, & tradet regnum Deo & Patri, i. e. adducet Ecclesiam in conspectum Patris &c.* Alter modus regni est *in vita aeterna, ubi non erit regnum per ministerium Evangelii, sed se Deus immediate communicabit beatis &c.* Quæ breviter *Pezelius* ad objectionem repetitam h. m. applicat: *Filius subjicitur Patri respectu officii, quatenus est Ecclesia sive omnium Patri subjectorum caput.* Ita illi: Sed vereor, ut hæc quoque satisfaciant pertinaci adversario, qui fortassis ad phrasin *de Regno tradendo & officio Regni seu regiminis gratiæ* finiendo, face-re illustranda ea concedet; at vim & significationem usitatam *subjiciendi actus*, qui sua natura *obsequium* inferat, urgebit. Et si ipse *Philippus* verba: *Hæc persona, qua est Christus, & est Rex Ecclesia, Deus & homo, in quantum Rex, erit sub Patre seu mittente divinitate*, intellecta velit de divina natura, quod non crediderim, non bene rationes subducit; si vero de humana natura, jam videtur, æque ac alii sua opinione deserta, ad aliam transgredi. Ut paucis multa complectar: Optime hæc quidem de præsentis statu Ecclesiæ & ejus ad unum caput omnia adducendi sine (*Eph. I, 10.*) differuntur; sed scrupulum de subsecutura *ipsius filii ὑποταγῆ*, qui certe non est in numero τῶν ἀναγκαστικῶν, neutiquam tollunt. Neque *Augustini* sententia, a *Pezelio* adducta: (b) *Christus, in quantum Deus est, cum illo nos subjectos habet: in quantum Sacerdos, nobiscum illi subjectus est*, nisi me omnia fallunt, aliter, quam de Regno hocce œconomico agunt, aut si ad gloriam usque porrigantur, similiter ad Humanam Naturam (de qua deinceps dicturi sumus,) respicient; at neutribi durities vocis, *subjicietur*, videtur emollita.

§. VIII.

(a) Enarrat. Symb. Nic. Tom. II. Opp. f. 324. & seq. ed. 1601. & alibi. Conf. Arg. & Object. a *Pezelio* coll. P. I. p. 156. sq. (b) Ex. L.L. de Trinit.

§. VIII. Hac igitur via cum res non dum sit expedita, aliam & tritam magis a plerisque ineamus, atque nunc ordine potissimum expendemus. Eam puto, in qua, *Persona Sospitatoris* quasi seposita, *Corpus ejus Mysticum*, *Ecclesiam*, (quam solent etiam Regni nomine nonnulli comm. XXIV. intelligere,) hactenus *collectam*, deprehendimus pro Subjecto, ut ita loquar, subjiciendo haberi. Quæ quidem opinio, uti præ ceteris applausum meruit, & revera ad diluendas validissime hostium divinitatis Christi objectiones faceret, si firmo staret talo, ita consideratione inprimis digna est. Accedit quoque non mediocris auctoritas ex veterum atque recentium Doctorum longe plurimorum mirifica approbatione. Inter quos post *Origenem*, qui subjectum *in his*, quos *subdidit Patri*, & *in quibus opus*, quod ei dederat Pater, *consummarvit*, fore ait, (a) eminent facundissimus *Chrysostronus* huic sententiæ constanter inhærens, (b) & *Gregorius Nyssenus* tota oratione ad h. l. (c) enixe id agens, ut hanc unam & genuinam esse explicationem loci difficillimi evincat: quemadmodum inspicientibus, ex *Scopo Apostoli*, *Parallelis locis*, ubi *Ecclesia Corpus Christi*, immo *Christus* vocetur, & ex natura *unionis mysticæ* id anxie eum demonstrare conatum esse, patebit. Nec *Theodoretus*, *Athanasius*, *Greg. Naz.* & *Cyrillus* ab eadem hypothese alieni fuere, & qui aliter senserunt ut plurimum Latini, eam tamen subinde attigerunt. In eandem quoque propendet *Ambrosius* (d) *Nondum subjectum esse Christum*, *cujus non sunt adhuc subjecta membra*, scribens. *Cum autem fuerimus non multa membra, sed unus spiritus, tunc & ipse subjectus erit, ut per ipsius subjectionem sit Deus omnia in omnibus.* & p. p. *Subjectum in nobis, Corporis scil. Sacramento*, Christum fore ait. (e) Omittimus ceteros, & inter recentes, quos conferre licuit, nominamus *B. Calixtum Sen.* (f)

E 3

qui

(a) Vid. *Hom. VII. in Lev. c. X.* (b) *Homil. XXXIX. f. 583. ed. Front. Duc. in 1. Cor. (c) Quæ abatur in Opp. edit. quæ autimur Lat. Basil. ap. Eus. Episcopium 1571. f. 105. sqq.* (d) *Tom. 1. Opp. Lib. V. de Fide c. VII. f. 138. ed. Froben.* (e) *Add. Hieronym. Ep. ad Amand. T. III. Opp. f. 91. b. qui tamen alibi aliter sentit.* (f) *Expos. literal. in b. l. f. 113.*

qui communissimam expositionem vocat, & verissimam, atque cum precedentibus & sequentibus commodissime coherentem: quod nobis non videtur verisimile. Deinde B. Gerhardus occurrit (a) Christum in suis membris, cum quibus unum Corpus Mysticum constituat, cupiens intellectum: utut alibi de Declaratione interpretetur. Inprimis vero huc referre oportet B. Glasium id operose agentem (b) ut probet. Quibus, si placet, & B. Æg. Humnius, J. Hülfemannus, (c) Oslander, ac plures nostratum, ut Fabricius Sen. (d) Saubertus noster, (e) ut superflites omittam, addi queunt: Nec B. Scherzerus & B. Spenerus abhorrent, & posse ita accipi, *secundario* sensu, uti posterior addit, concedunt. Ex Reformatis Oecolampadium (f) in ea sententia fuisse, H. Bullingerum item, (g) Ben. Aretium, Th. Beza(m) Fr. Junium (i). Ex recentioribus Maresum, (k) Turretinum ex parte, (l) & planissime id asserentem Ryssenium (m) &c. huic hypothese addictos observavimus. Nec dubitamus plures esse, & nisi fallor, ipsum quoque, sed fluctuantem nonnihil, Coccejum, qui ita sentiant. Ut, non sine causa, (Pontificios enim tacui interpretes,) Calixtus eam *communissimam* appellarit.

§. IX. Quamvis autem tritissima sit & Analogiæ fidei inprimis consentanea, nulla tamen est, cui *συνάφεια* & *συνέπεια* orationis totius magis advesetur. Etenim *Filius* & quidem *ipse* (*αὐτός ὁ υἱός*) dicitur subjiciendus *τῷ ὑποστάσει αὐτῷ πάντῃ*: quæ clarissima sunt demonstrativa, personæ non mysticæ, sed *Θεανθρωπικῆς* illius in secula benedictæ, indicia & signa. Conf. Act. II, 36. ubi pari emphasi pronomina *αὐτὸν* & *τῶτον τὸν Ἰησοῦν* reperies. Similiter de *Tribus personis divinis* *αὐτός ὁ πατήρ* Joh. XVI, 27. *αὐτός ὁ κύριος* 1. Theff. IV, 16. *αὐτὸ τὸ πνεῦμα* Rom. VIII, 26. proprie & sine metonymia constanter legitur.

(a) LL. Theol. L. de Vit. Ætern. §. 62. (b) Philol. Sacr. P. III. Rhet. S. Tr. II. c. III. p. marg. 532. (c) Brev. Extens. c. XIV. §. 2. (d) Præl. Theol. L. de Deo f. 101. (e) In brevibus Vindic. Disp. sua sub Schopp. hab. seu Anti Smalcio §. LX. f. 49. (f) Comment. in Daniel. L. II. c. 7. (g, h, i) Comment. in N. T. l. c. (k) Hydr. Socin. P. II. f. 310. (l) Theol. Elencht. P. II. L. XIV. quest. XVII. §. XI. f. 537. (m) Epit. Theol. Turret. lb. f. 124. ed. Amstelod. 450.

gitur. Add. Luc. XX, 42. 1. Cor. III, 15. 2. Cor. XI, 14. (ubi Satanas eadem loquendi forma a suo corpore distinguitur) 1. Petr. II, 2. Apoc. XIX, 12. & XXI, 3. Accedit eum Filium designari. Qui *primitiarum* nomine antea insignitus erat, & Christus tum vocabatur, comm. XXIII. Qui *regnum* patri tradet: Qui potestatem omnem *abolebit* comm. XXIV. *Sub cuius pedes omnia subjienda* sunt & subjecta erunt, *solo patre excepto* subjicente, comm. XXVII. Nam Sp. S. non excludi, more & Phrasī Scripturæ, *quicquid non est Deus* Joh. XVII, 2. & 1. Cor. VIII, 6. sic innuentis, perse intelligitur. Tum, ne quid dicam, quod unum B. Calovius huic sententiæ opposuit, (a) Ecclesiam jam *esse subiectam*, non demum *subjiendam*, vix poterit aliquis in Sacris Litteris locus commonstrari, quo *Filius*, nedum *ipsemet Filius*, pro Corpore Christi mystico accipiatur. *Christi* nomen, & quidem ob graves causas, quia concretum personæ est, non Naturæ, *metonymice* legitur usurpatum pro Corpore Ecclesie, una cum capite *junctim* 1. Cor. XII, 12. Nec ignoramus, idem *ἡλικωμια* dici *Ἐκ τῆς ἐν ὡσὶ ἡλικωμίας* Eph. I. ult. Nota quoque sunt Communionis inter caput & corpus istoc mystium genera (b) indicata in locis diversis N. T. Matth. XXV, 40. Act. IX, 4. Eph. II, 6. Gal. II, 20. Phil. IV, 13. Eph. VI, 13. &c. At in his omnibus præclaris Sp. S. effatis *τὸν ἰδὸν αὐτὸν κ. τ. λ.* non invenimus. Quæ dum nobiscum animo expendimus & calamo describimus, in locum egregium Cl. *Fegeri* (c) denuo incidimus, eundemque prorsus gemina nobiscum sentientem animadvertimus: *Improbabile hoc videtur*, ait, *Ecclesiam hic esse intelligendam, qua subjiatur*. Primo quia de Christo *ἔ* ejus regno Apostolus aperte agit, non de Ecclesia: Deinde, quia Christus legitur pro Ecclesia, sed non filius, qui Patri opponitur. Tertio, Ecclesia jam ante subiecta est: non ergo tum demum subji-

(a) Bibl. Illustrat. ad h. l. f. 398. b. (b) De quibus lege Diss. erud. Dn. D. Gottfr. Olearii ad Col. III, 1. sqq. & B. Balth. Meisneri de Vero Christianismo Oratio rec. 1697. &c. (c) De Fœd. Gratiæ Tr. L. II. c. 14. f. 183. Add. & D. Pareus in Comment. ad 1. Cor. XV. f. 1022.

subjicietur. Denique Pater Ecclesia non subjecit omnia proprie, sed Christo. Atqui de ejus subjectione loquitur Apostolus, cui pater subjecit omnia proprie. Sicut nempe filius tradet regnum Deo & patri: sic etiam subjicietur Patri. Quo teste acquiescimus.

S. X. Factum hinc est, ut deserta hac opinione, ad nodos solvendos alioqui maxime idonea, si per se & in se spectetur, plerique Nostratum & Reformatarum quoque partium DD. ad Humanam Naturam eam Subjectionem pertinere affirmarent. Eo fere modo, quo & Patrem se majorem, Joh. XIV, 28. Servator ipse; Paulus vero Christum ξ $\omega\epsilon\iota\varsigma$ I. Cor. III, 23. & $\omega\epsilon\iota\delta\upsilon\ \xi$ $\chi\epsilon\iota\tau\epsilon\varsigma$ $\kappa\epsilon\varphi\alpha\lambda\omega$ I. Cor. XI, 3. esse, leguntur dixisse, Quæ sine dubio de Natura Humana intelligenda sunt, secundum quam Patri subiectum fore Filium, manifestum esse omnino videtur. Neque obstat Filii in præsens nomen, Concretum scil. Naturæ divinæ, usurpatum. Quod enim frequentius, quam ut propter unitatem personæ, quæ Deus est & Homo, Patri & nobis consubstantialis, per communicationem idiomatum, primi generis, ut vocamus, ea prædicata enuncientur de Deo & Filio Dei, quæ sunt hominis, & rursus de Homine, quæ Deo propria sunt: cujusmodi Act. XX, 28. Rom. VIII, 32. 1. Joh. I, 7. Luc. I, 35. Gal. IV, 4. & alibi obviæ sunt propositiones. Quam dum false rident Sociniani, uti a nobis explicatur, doctrinam, (a) antiquum obtinent, & nihil aliud lucrantur, quam ut vim ξ $\pi\epsilon\omega\tau\epsilon\varsigma$ $\text{J}\epsilon\upsilon\delta\epsilon\iota\varsigma$ sui, negatæ scil. Divinitatis æternæ Jesu Christi, prodant. Hactenus ergo nihil repugnat, quo minus Christum secundum Humanam naturam hic tantum intelligendum esse appareat; de quo, (id enim adjicere placet,) sub ea ratione considerato, Mortem jam in præcedentibus, & Resurrectionem, tanquam $\alpha\pi\alpha\rho\chi\eta\varsigma$ dormientium, h. s. prædicatam apparet. Solutus ergo ad eum modum nodus breviter & feliciter videbitur. Ita certe visum est eruditissimis Theologis: Olim Ambrosio (b) & Hila-

(a) Vid. inter alios Ruarum ad Penschelium P. II. Epp. n. XVII, f. 134.
 (b) supra c. I.

& Hilario (a) qui *subjectionem* hanc pulchre *inferioris naturæ* confessionem appellavit. Inprimis autem *Augustino* (b) ea probata est explicatio. Is enim quandam *secundum hominis susceptionem intelligi voluit*, catholicamque regulam, quam vide l. c., urfir. Neque etiam *Hieronymus* alicubi ab hac opinione longe abest, & exscriptores antecedentium *Primasus* atque *Sedulius*, cum *Beata & Lyræ*. E Græcis *Epiphanium* (c) & *Basilium* (d) eam potissimum defendere deprehendimus. Superiori ætate suam fecere *Mart. Chemmitius*, (e) *G. Mylius*, & *Balduinus* in *Commentt.*, *Conr. Hornejus*, (f) *Abr. Calovius*, inter potiores eam numerans, (g) *Joh. Schröderus* noster, (h) *J. A. Scherzer* inter conditionem *naturæ* (*σαρξὸς*) & personæ distinguens, *Seh. Schmidius*, *B. Spenerus* (i) & alii plerique omnes. Quibus etiam inter Reformatos addi possent plurimi, ubi tamen instar omnium nominamus, post *Jos. Placæum*, elegantissimum *H. Witsum*, (k) atque ex Pontificiis cum *Estio*, *Bellarminum* (l) & *Menochium*. At neque heic deest, quod scrupulum movere possit. Et moverunt etiam jam alii ante nos; nominatim acutissimus *Camero* (m) *futurum quid prænunciari* observans, unde *essentialis illa subjectio Filii* a Socinianis ficta, cujusque stabilitæ gratia tantopere hoc loco superbiant, refelli optime possit; sed quæ *Humanæ Naturæ* ob eandem rationem non magis congruat. Dilucidius vero mentem suam, in eandem tamen sententiam, exponit *Conr. Vorstius*, non male alioqui in hujus loci interpretatione versatus, qui, sive de *Corpore Mystico*, sive

F de

(a) *L. IX. de Trinit. f. m. 223. sqq. ed. Froben A. 1523.* (b) *L. de divers. quest. LXXXIII. quest. 69. n. 1. f. 40. quæ L. contra serm. Arian. c. 37. & L. 1. de Trinit. c. 8. repetit. f. 458. & 537. T. VIII. ed. Bened. Paris.* (c) *Hæres. Ariomanitarum n. 69. circa finem.* (d) *L. 4. contra Eunomium.* (e) in *LL. Theol. f. 63.* (f) *Disput. Theol. P. I. Diss. IV. sect. IV. §. 123.* (g) tam in *Socin. Prosig. quam Exam. LL. Crelli de uno Deo Patre, & Bibl. Illustr. atque Disp. de Offic. Christi &c. A. 1676. hab.* (h) *Sceptro Regal. Christi P. II. c. IV. f. 220.* (i) *Consil. Theol. Germ. T. V. P. I. f. 399. sq. ex instituto.* (k) *Exerc. in Symb. Apost. X. §. 44. f. 178. sq.* (l) *L. I. de Christo cap. XVI. Tom. I. Controvers. f. m. 472. ed. Ingolstadt.* (m) in *Astrobec. Oper. Crit. Angl. Tom. V. fol. 273. in b. h.*

de Humana Natura explices, id fieri imprudenter scribit (a) utroque respectu, quum Christus semper fuerit patri subiectus, ut non sit necesse, tunc demum subijci, quum omnis potestas per ipsum fuerit abolita. Nec dissimulat B. Scherzerus (b) istud ἐγκλημα, quod Smalcus proterve urget, & (c) quomodo dici potest, ait, cum ratione carnis futurum subiectum? Hac enim verba Pauli presupponuntur, Filium Dei nunc non esse subiectum ei, qui sibi omnia subiecit. Quæ sane non contemnenda sunt dubia, nec contempta etiam a nostris esse, animadvertimus.

§. XI. Atq; hinc etiam, nisi nos omnia fallunt, factum est, ut vix unus alterque in Humana Natura ἀπαλῶς subititerit, sed plerique, vel de Manifestatione ejus subiectionis, vel Continuatione, vel Negative etiam, de Cessatione Ministerii pristini, quo tanquam μεσίτης defunctus esset, verbum ὑποταγήσεται explicarent: ita ut Bellarminus insuper in pronunciatione verborum Apostoli subsidium quaereret, ea hunc in modum: Etiam tunc: cum quadam Emphasi, & in particula Etiam notabili Accentu collocato, efferenda, non suffragante Paulo, arbitratus. Sunt & haud pauci, qui superiora illa, Declarationem, puta, Perseverantiam & Mediationis, uti Balduinus vocat, officium desitutum, conjungant, atque ita tutissimam viam se elegisse autument. Quos inter post B. Sennertum (d) Dorschaum acutissimum Theologum (e), Gerbardum (f), Waltherum etiam, Abr. Calovium, & ex parte Schröderum nostrum cum Scherzero, atque alios huc referimus: Ne quid de Reformatis dicamus, inter quos Cameronem atque Petr. Martyrem nominamus per compendium. Nec defunt ex vetustiori Ecclesia, inter supra laudatos Patres, qui pariter, uti hodierni sentiant, quod
 vel

(a) Comm. in Epist. Apostol. f. 187. a. sq. (b) Colleg. Anti-Socin. Disp. LXXV. Obj. XXV. Resp. (a) coll. Königio l. c. §. 9. (c) Refut. Theol. Schapperi f. 34. lin. ult. & f. 35. init. (d) Noviss. omnium Noviss. §. 66. p. 45. (e) ejus vid. Theol. Zachar. Disp. VII. P. II. L. II. quest. II. §. 9. p. 259. sq. (f) qui L. de Extremo Judicio §. 112. rectius ita intelligi scribit, sed modo ad Corpus Christi mysticum, vid. supra § VIII. magis propendit.

vel solius *Augustini* testimoniis comprobari posset, si opus esset. Et favet, ut, quod res est, fateamur, huic, pro emollienda *ὑποταγή* Humanæque Naturæ tum demum vindicanda, modificationi, *Ufus utriusque lingua* sacræ. Quid enim frequentius, in rebus divinis præcipue, quam ut *τὸ* fieri pro *declarari* & manifestari adhibeatur Pf. XXXIV, 4. Jer. I, 10. Gen. XXVII, 37. coll. Act. X, 15. Rom. IV, 15. I. Tim. III, 16. 2. Cor. XII, 9. Joh. IX, 41. Ita similiter *Continuationem* actionis aut Status Lev. VI, 5. Zach. XI, 9. Gen. XIV, 21. coll. in N. T. Matth. II, 13. Eph. IV, 23. Luc. XI, 13. reperimus. Affirmativa verba autem pro negantibus, h. e. *τὸ* subijci pro non amplius regnare, eo, quo antea factum erat, modo per Verbum & Sacramenta, fidemque, & colluctationem cum hostibus renitentibus, illustrent innumera V. T. exempla; in N. T. tabulis vel solum notissimum illud *μυστήριον* Luc. XIV, 26. & Rom. IX, 13. evincit. Ut adeo, quantum ad Usus receptum, in forma loquendi, si sequentia apte responderent, etiam hac ex parte nihil obstaret, quo minus superius moto, de subiecta Deo jam ante per se Humana Natura Christi, dubio satisfieri posset. Omnium vero maxime verisimillimum videtur, quod de *Continuatione* docetur, quæ inter saltim interpretationes *Grammaticas* sine dubio præstantissima est, præsertim si animadvertas, ipsummet *ὑποτασθεῖσθαι* sæpissime de Uxoribus usurpari, ut non tam Actionem novam, quam Status pristini & obsequii, ex quo in conjugio vixissent, continuationem denotet: cujusmodi 1. Cor. XIV, 34. & 1. Petr. III, 1. reperiuntur constructiones. Quia vero neque *eximium* quid aut mysterium grande videri poterat, Christum secundum Humanam Naturam Deo, uti olim, ita porro subiectum esse, ut potius ipse Salvator alias id passus fuerit sæpenumero; & Paullus quoque, quod *non sine maxima singularis mysterii nota* hic commemorat, alibi jam ut notissimum docuerat Corinthios, immo res ipsa, & conditio Humanæ essentia, necessario requirit. Adhæc nudum atque simplex *ὑποταγήσεται*, cum aliis actionibus

bus patris, subjicientis revera filio hostes, absque ullo manifestationis aut continuationis indicio, conjunctum legitur, ac proinde Oppugnatores Divinitatis Christi σοφὸν φαρμακὸν id potius esse; ceu *Smalcus* facit, quam legitimam facilemque interpretationem, clamabunt; Causam hinc nobis datam esse existimavimus, dispiciendi, nunquid stricta *Verbi istius*, Futuri temporis, in quo omne scandalum est, iudice *Hieronymo*, (a) significatio retineri, & Hæreticorum tamen quorumvis Calumniæ, imò multo, quam priori quavis ratione, validius atque compendiosius dilui possint. Quod Dei beneficio speramus nos, alia quadam via, jam ineunda, effectum duros esse: posteaquam necessarias quasdam commonesactiones præmiserimus.

§. XII. Id vero antequam fieri possit, paucis præmittendum est, totam salutis nostræ, per Christum partæ ac restauratæ, Oeconomiam mysterio quodam Sacro-sanctæ *Conventionis* inter Patrem & Filium niti. Quod cum plerique Reformatarum partium Doctores (b), quibus etiam maxime familiare est ea methodo Theologiam tradere, largiantur, neque e nostris Theologis desint, qui *Fæderalem* illam *παράδειον* ament; (c) non adeo magnopere laborandum erit, ut argumentis e Codice Sacro depromptis illam hypothesin adstruamus. Luculenter sane eam probant quædam Scripturæ V. & N. T. loca, ut miremur, de re ipsa dubitari posse, tametsi de Vocabulis *Pacti*, *Fæderis*, *Contractus*, & hujusmodi, adhibendis hæsitare nonnulli potuerint. Quæ tamen nemo non intelligit ab imperfectionibus humanis emundanda & θεωρητικῶς accipienda esse. Quid enim apertum magis est, quam *Consilium* inter duos illos, Deum & Virum *Zemach*, de quo *Zach. VI, 13.*, tanquam fixo, statoque tempore in effectum perducendo a regio Sacerdote, illustre vaticinium legitur. Nec obscurior, *Voluntatis* quasi *mutue* & per modum

(a) *Epist. ad Amandum Tom. III. Opp. f. 91. b.* (b) *Vid. instar omnium H. Wittius Oecon. Fæd. Div. L. II. c. II. Sc. f. 130. sq.* (c) *Conf. Puffendorf. in Jur. Fæcial. Div. §. 37. f. 138. sq. ed. Lat. Dn. D. Jäger. de Fæd. Grat. L. I. c. VII. sqq. Aude B. Hieron. Kromayeri Diss. de Pact. Evang. & Legali, & quos citat Jägerus, Varenium, M. Müllerum, aliosque.*

modum *contractus*, literis, ut solent Judæi, in plicatili membrana scriptis, firmatæ testificatio Pl. XL, 7. Cui & promissio, de Corpore, ad cœptum consilium peragendum comparando, a Patre accessisse dicitur coll. Hebr. X, 5. & 10. cum Exod. XXI, 6. & aliis parallelis. *A quo parum abest dicitur illa Luc. XXII, 29.* qua sibi Patrem *Regnum æternum esse pactum* Servator inquit, quemadmodum & fidelibus ipse nunc pacificatur. Ubi eadem vox, notione haud dispari, usurpatur, unde & *Θιαδην* Græcorum, quæ Hebraico כרית respondet, ortum habet. Omnium luculentissime *Sponsoris* titulus, quando *κρείττους διαθήκας* erigendæ ἔγγυς h. e. Fidejussor & Expromissor audit Hebr. VII, 22. ejusmodi Conventionem, quasi manu injecta factam, indicat & Hebr. ערב Jer. XXX, 21. amplius confirmat. Quanquam, ubi rerum adsunt testimonia, *Consensusque ineffabilis Unitatis* negotium Salutis nostræ susceptum per actumq; esse palam est, quid verbis opus sit, causam non videamus. Eamque etiam ob rem Christi toties repetita effata, de Voluntate Patris, juxta cum sua, perficienda, in quem finem missus sit, tanquam *magni illius Consilii* legatus, studio omittimus, neque discrimen qualecunque inter *Conficiendæ tantæ Rei ἐξαγγελίαν*, & *confectæ ἐξαγγελίαν* nunc attingimus: quia de *Voluntate per modum Pacti* in utriusque temporis V. & N. T. *Oeconomia efficaci* ex Hebr. IX, 15. & X, 10. atque aliunde satis edocti sumus.

§. XIII. Quid vero alter alteri pactus sit, quasi stipulando & restipulando, unde *Conventionis capita* dimanant, si nosse desideras, possemus vel solo Eventu proposito rem omnem complecti: eo modo quo & in mysterio *Prædestinationis*, *Divinæ voluntatis arcana* rectissime e *Complemento* indagamus, rationesque decreti æterni cum eo accurate convenire animadvertimus. Sed quoniam non deficient quædam in S. Codice ea de re distincte notata & patefacta, quæ Sp. S. *Consilii* ejusdem, intima unitatis essentialis ἐξουσίᾳ *conscientis*, literis divinis consignari jussit, non ab re erit illa animo nostro

altius reputare. Pandit ergo Sacer ille Spiritus nobis, inter alia *federalia* mysteria, Stipulationis inprimis Patris & Restipulationis Filii hæc capita. Cum Patri promississe dicitur Filius, *sponsione* liberrima sanctissimaque, *Interventum* suum & *Mediationem* inter Deum & homines, atque hoc ipso interpositionis actu cruentam plenamque, pro reatu, per lapsum contracto, omnibusque hinc ortis peccatis, *satisfactionem*: eum in finem, ut placatis mortalibus gratiaque Dei cum iustitia æterna perfectaque recuperata, Deo omnes reduniantur, beneficiisque, *partim*, sec. oeconomiam Evangelicam, applicatis, iustificentur & sanctificentur, *partim*, post decursum *Regni Ministerialis*, hostibus omnibus superatis, gloriose beentur; quis est, qui non intelligat, Filium Patri, Personam Legislatoris & Judicis gerenti, ea pollicitum esse, quæ & sanctissime implet, qualia a pacifcente *Vade* requirantur. Ex adverso idem quoque Pater legitur filio promissiones dedisse, quæ consideratu sunt dignissimæ: ut quando *Semen visurum*, *æternum victurum*, *opusque Domini per ipsum bene successurum* esse Es. LIII, IO, II, IZ. prædictum est. Ipse quoque Filius *petere* jubetur a Patre suo, & petenti *promittuntur gentes in hereditatem dande*, terminique orbis pro *regio peculio* attribuendi Pl. II, 8. Ne quid dicamus *de Regno ipso*, quod sibi a Patre *dispositum* ait, cujus supra jam fecimus mentionem; aliisque similibus, ut Es. XLIX. sqq., locis. Illud facere non possumus, quin moneamus ipsum Propitiatorem nostrum in precatione *προαγωγίῳ* Joh. XVII. ad eam promissionem de *datis sibi dandisque & conservandis* fidelibus non obscure provocare. Poterat etiam *conventionis* hujus robur per *λόγον ὀρκωμοσίας* firmatum Hebr. VII, 20. Pl. CX, 4. & ab altera parte per auris perforationem, typicam olim & in ipsa Humana Christi natura, cum circumcideretur potissimum, *κατ' ἀνάγκην* significatum amplius illustrari. Sed alia ad scopum nobis propositum propius accedentia nostram operam postulant,

§. XIV.

S. XIV. Nimirum *Ordinem* in his omnibus ex utraque parte iusta executione perficiendis spectare oportet. *Observare* enim licet, neque Patris promissa in Filio sponsore, uno statim momento, adimpleta, neque etiam a Filio, quæ is præstanda in se receperat, simul & uno eodemque tempore protinus peracta esse. Namque licet, habita ratione funesti Lapsus jam ab æternitate prævisi, *Fidejussor*, & *Expromissor* constitutus, deinde per πρωτευαγγέλιον designatus, & patefactus sit; tamen sponsonem ipsam susceptam non sub initium statim cum promulgatione, confestim aut uno actu, junctim effectam dedit; sed intercedentibus aliquot periodis primum intra solam promissionem subsistere voluit, tum variis & paulatim quidem præceptis, peccatorum agnoscendorum & sacrificiorum ipacularium, aliisque ejusdem indolis exercitiis permolestis, desiderium simul atque spem fidemque in Messiam venturorum acuit & aluit: ita tamen, ut luculentior indices fere ejus accessus & officii ratio redderetur. Donec, ubi πλήρωμα τῆς χάριτος καὶ καριότης τῆς διορθώσεως adesset, ipse se coram sisteret, vadimonii subeundi causa, Propitiator. Qui pari modo Adionum & Passionum suarum eum servavit *Ordinem*, ut Statum *κνωσεως* ingressus, neque docendo, neque etiam tolerando, simul omnia perliceret, sed majori, cum miraculis auctis, semper perspicuitate & paullo ante mortem maxima, divinam voluntatem proponeret, ac simul ad ipsum supplicium Crucis per gradus quasi descenderet: *Quem ordinem in Ascendendo* consimiliter observasse animadversum est, ut resuscitatus vivum se cum majestatis demonstratione notabili ostenderet, tantisper dum in cœlum evectus, & super omnes cœlos exaltatus ad dextram Dei consideret: Ubi ne nunc quidem perfecta sunt omnia, sed promissionum factarum, gentiumque datarum & hostium subjugandorum, quod magis magisque fiet usque ad abolitionem ipsius mortis, *expectatur Complementum*, in consummatione seculorum, & præsentis œconomix finitæ, terminum

minum suum, certo tamen, consecuturum. Quo facto, ubi militaris & armifera hæc *periodus*, in qua beneficia Christi per Verbum & Sacramenta, hostibus repressis ac dantem oppressis penitus, *applicantur*, absolvetur, tunc ordine *Conventionis* sapientissimo ita ferente, *Dispensatio* plena & *solemnis* in triumphante, *tranquillo & quieto statu Regni gloriosissimi*, Christo cum suis imprimis promissi, succedet, sub Finem mundi inchoanda, & nullo unquam termino finienda.

§. XV. Quibus præmissis, jam facile præsenturum B. L. putamus, quæ sit genuina, licet neglecta huc usque, eademque tam *abstrusa* quam *simplex* vexati illius *ὑποταγήσεται* in Epistola nostra Paullina significatio. Nimirum male nos arbitramur, id Verbum, ex vulgari usu, per *Subjectionem, qua imperium aut obsequium simul continet*, redditum; pejus autem *Germanice* per *Unterthan seyn* aut *Werden* expressum; omnium vero pessime a Syro interprete in servile vocabulum *שׁעבד* commutatum esse. Id enim in præsentis loco & oratione Pauli *Ordinem* merum, qui ex Pacto Christum Dei filium, *secundum divinam* illam *conventionem*, taciturus sit, quemque, post devictos *paullatim* omnes hostes, & ipse tandem sit cum triumpho *subiturus*, ut in Deo sine pugna omnia in æternum acquiescant, designat. Et revera in eum locum nobis venire videtur, quod Lutherum sæpius dixisse refert B. Besoldus noster, Megalandri quondam Convictor (a); *Paulus est copiosus: Ein Wort hat drey Orationes Ciceronis: Er redet ein Wort, das sich durch den ganzen Esaiam oder Jeremiam, & reliqua: Quibus addi posset, id fieri subinde transeundo totam Scripturam, ipsamque æternitatem. Quod si autem ὑποταγήσεται idem est h. l. atque suo ordine subsequi*, postquam alia jam certa *ῥήματα*, secundum certos, quos Paulus commemoravit eventus, locata fuerint, nemo non jam, credimus, intelliget, totam Socinia-

(a) Præf. ad T. II. Comm. Luth. in Genes. ab eodem Besoldo typis subjecto post Viti Dieterici fata, A. 4.

cinianorum argumentorum struem, ex hoc loco deductorum, uno ictu concidere, & Ordinis istius post militare Regnum successum, transitumque ad Regni formam plenissime triumphan- tem, recte a nobis, etiamsi *ὑποτάξεως* videri poterat, *subjectio- nem gloriosam* fuisse appellatam. Cujus gloriæ *Filium Dei*, se- cundum utramque naturam, participem fore jam etiam tanto minus dubitamus, quo certius exploratum cognitumque ha- bemus, Regiam illam auctoritatem eandem esse, modumque habendi in duabus naturis diversum agnoscere, & quicquid officio- rum Christo competit, ad utramque Naturam referri oportere.

§. XVI. Nihil ergo restat, quam ut Verbo illi, *ὑποτάξεως*, quæ materia litis est, eam notionem subesse demonstremus, ac proinde Interpretationem ejus ita institui posse, immo non tan- tum posse, quod adversus Socinianos satis esset, sed etiam *debere* ostendamus. Provocamus igitur (I.) ad *Etymologiam* voca- buli, a Præpositione *ὑπὸ* atque *τάτλων* seu *τάσεων*, unde *τάξις* est novissimum nomen, derivandi : qua nihil est ad notionem hanc- ce formandam simplicius. Quemadmodum enim prior illa præ- positio *Ordinem, Locum, & Statum*, sicut & Hebr. *חנה*, innum- meris in locis Scriptorum Græcorum designat : ita posterius ele- mentum, unde composita varia & nostrum quoque, quod præ- manibus est, orta sunt, sua natura ac simpliciter *Ordinationem eorum, quæ se invicem excipiunt*, sonat. Ita satis notæ sunt apud Græcos phrasæ, *τάσεων πᾶν στρατόπεδον*, *τάσεων εἰς μάχην*, & de navibus *τάσεων τὰς ναῦς Ἰπὶ τεσσάρων*, quibus *Thucydides* usus est. Porro *τάτλων ἀγέλω* apud *Philostratum* in Apoll. vita & aliæ alibi leguntur. *Τεταγμένοι* autem dicuntur procedere, qui acie ordine legitimo collocata continentur, & *Hesychio* *τε- ταγμένοι ὡς τὸ κέρας*, qui ordine primi sunt, (a) *vocantur*. Neque aliam ob causam *τεταγμένοι καὶ σάφρων* vir prudens,

G qui

(a) Conf. H. Hammondum & Clericum ad *Act. XIII*, 48. ubi & de *τάξις* ex *Luc. I*, 18. 2. *Reg. XV*, 19. 1. *Macc. V*, 27. 2. *Macc. XV*, 10. plura invenies.

qui eorum quæ agit, cuncta, recto ordine suscipit, dici solet. (a) Ex aduerso ἀτακτοι vocantur, qui ordinis, & nominatim Ecclesiastici, sunt incurii aut contemtores. vid. 1. Theff. V, 14. & 2. Theff. III, 6. 7. II. Nec dubitant præstantissimi Theologorum nostratum (b) impeditissimum locum Act. XIII, 48., ὅσοι ἦσαν ταταγμένοι πρὸς ζῶν ἀνάγιον, ex eadem ordinum militarium statione illustrari posse, ut non nisi conditionem fidelium, qui ordinem diuinum conversionis & fidei subierint, salutarem indicet: quod ad præsens negotium haud mediocrem lucem affert.

§. XVII. De *Compositis* simile iudicium ferendum est. Nam non est frequentior significatio, quam Ἡ Διατάσσειν in eadem ordinis notione: unde σεβήσασιν Διατάξάμενοι, sunt milites acie composita incedentes, apud *Xenophontem* & *Polybium*. *Herodoto* Διατάττειν σεβῶν vocatur, pro quo nos aciem ordinæ digerere dicimus: non obstante, quod eadem vox translate etiam imperium notet Act. XVIII, 2. & apud profanos passim. Ita pari modo προτάττειν usurpatur pro primo loco ponere seu antepone, ut quando *Dioscorides* λόγον περὶ λησοδημάτων προετάξαιεν L. VII. c. 2. ait, & προταυλικῶς Græci opponunt ὑποτακτικῶς Subsignanos (b). Ne quid de συντάττειν & συντάξει addamus. Ex quibus cognatis jam satis colligi posset, & potissimum quidem ex posterioribus e diametro oppositis, quæ vis sit nativa verbi ὑποτάσσειν. Sed ecce, ne (II.) etiam *Usum* ejus apud Græcos receptum nos deficere putes, ipsius nostri ὑποτάσσειν & ὑποτασσεῖν, pro ordine succedentibus occurrentia exempla, cum profana, tum etiam sacra. Frequentiora sunt, quæ in omnibus fere paginis reperias apud Grammaticos: ut cum *Theodorus* de Particulis seu Conjunctionibus quibusdam docet: οἱ δὲ λεγόμενοι ἐναντιωματικοὶ προτάσσουνται τῶν λέξεων καὶ ὑποτάσσουνται: De Syllogisticis similiter: Quædam præmittuntur tantum vocibus

(a) Cujusmodi loca nuper admodum collegit post Stephanum atque Basil. Lex. Cl. Dn. Majus jun. P. III. Observ. p. m. 82. (b) Conf. Lipsium de Milit. Rom. L. IV. Dial. III. Post B. Franzium de Interpr. Script. S. Orac. I. f. m. 105.

bus aliis, οἱ δ' ἄλλοι πάντες καὶ προτάσσειται καὶ ὑποτάσσειται
 διώνται. Porro de Expletivis: πάντες γε μὴν τοῖς ἑτέροις ἔ-
 λόγῃ μέρειν ὑποτάσσονται. Et iterum: Perinde, ait, de aliis
 εἴτε προτάσσειτο, ἢτε ὑποτάσσειτο, ὁ δὲ ἀν καὶ ὑποτάσσει
 ἀοριστολογικῶν. Atque hæc quidem ex una pagina enotata de-
 didimus (a). Longum vero esset, si quæ de Articulo, ἄρθρον ὑπο-
 τακτικῶ, & Verborum Modo ὑποτακτικῶ seu *Subjunctivo* illic ha-
 bentur ubique obvia, adducere vellemus. Neque aliter de hisce
 loquitur *Apollonius*, (b) ubi de iisdem articulis & modis agit, qui &
 verbo ὑποτάσσειται e.g. εἰ μὴ ὑποταγή τοῖς προκειμένοις συνδέσμοις
 οὐκ ἔρηται ὑποτακτικῇ, eadem sententia utitur. Eandemque notio-
 nem, ut notissimam vetustissimamque etiam *Macrobius* (c) alle-
 gat, quando: *Conjunctiva Latinorum, quæ ὑποτακτικὰ Græcorum*,
causam, inquit, *vocabuli ex una eademque origine for-*
tiantur. Nam ex sola conjunctione, quæ ei accidit, conjunctivus
modus appellatus est: unde ἔ Græci ὑποτακτικὸν λέγουσιν ὑπο-
τάσσειν vocitarunt. De usu consimili in Scriptoribus τακτικῶν
 seu *de instruenda ordinandâ, acie*, (quorum quidem nunc nemo
 ad manus nobis fuerat, ut evolvi poterit) hoc minus dubi-
 tamus, quo certiora indicia nobis Historici militares dedere, ad-
 hibitis eo sensu compositis & oppositis paullo ante commemo-
 ratis. Interim, quod ex iisdem excerptum dedit *Pha-*
vorinus, (d) his usibus inservire poterit, qui: *πρῶταξίς*, ait,
ψιλῶν ἐστὶ, ὅταν τ' ἄλλων ἐπιπολέμων ἔτοι προτάσσονται. Ἰπτάξίς
δὲ ὅταν ὑποτάσσονται. προσένταξίς ὅτε δὲ ἐμπαλεόμενοι τῇ Φά-
λαγγῇ παρ' ἀνδρα τάσσονται. λέγεται ἢ παρ' ἐνάξίς τῆτο. Cetera
 B. L. studio inquirendi commendamus: atque ipsam quoque
Scripturam N. T. loco supra citato 1. Cor. XIV, 31. nobis favere
 observamus, atque adeo in eadem, in qua versamur, Epistola.
Sive enim occasionem strepitus & interloquentium intempe-
rantiam spectes, sive formulam Paullinam præmissam: διώκαθε

G 2

καθ'

- (a) Theodori Gaze *Introd. Grammat. L. IV. Ed. Aldina fol. 149r. pag. penult.*
 (b) Dioscurus *coenom. de Constructione LL. IV. ejusd. edit. D. 4. b. 11. c. b.*
 &c. (c) *De differ. & societ. Græci Latineque Verbi L. f. 47c. ed. 8. Lond.*
 1694. (d) *Varinus Phavorin. Diction f. 1584. lin. 41. ed. Basl. 1538.*

καθ' ἓνα πάντες προφητεύειν, *sive* denique & sequentia, ubi Deum *ὁν ἀκαταστάσις ἀλλ' εἰρήνης Θεὸν* esse scribit, atque ipsam Capitis hujus clausulam, qua *κατὰ τὰς* omnia fieri præcipit; nihil profecto aliud hinc effici poterit, quam Prophe-tarum alterum alteri ὑποτάσσεται, h. e. *ordine succedere* debere, non autem interfando se invicem & cœtum auditorum turbare. Quod certe melius est, quam subjectionem alterius generis ex consensu confingere. Idemque fortassis de loco Petrino (a) si necessarium esset, ostendi posset. Neque deessent Latino-rum exempla, eaque *nativa & propria significationis* docu-menta, (uti Steph. Doletus (b) demonstratum dedit,) quibus τὸ *Subjicere*, v. g. a Cicerone, (aut quisquis est Author ad He-rennium L.) verbis: *Subjicit exempla, sub singulos artis Locos.* Et de *Divinatione: Cur sic opinetur rationem subjicit*, & simi-libus, pro ordine subjungere usurpatur. Immo & nomen *Sub-jectionis* eodem Lib. ad Herennium, notione eadem subjun-ctionis legitur, & in Rhetorum scholis *Subjectionis* figuram, quatenus sequitur interrogationem, trita est, Græcisque ὑπο-βολή audit, quæ a nostra ὑποτάξεις parum differt. Quo sensu & nos vocabulum in titulo Dissert. præscriptum accipi volumus.

§. XVIII. Atque sic quidem possemus acquiescere, cum Socinianis disputantes, quibus illud, *posse locum aliquem diffi-cilem ita* vel aliter *explicari*, perpetuo est in ore. Sed consci-entix quoque consulendum est e contextu. Quantum ad hoc vero, nihil est dilucidius, quam Studium Paulli de *ἐκαστῶ*, Christo puta & fidelibus, sub *τάγμα* certum (*ἰδίου*) locandis: unde & *Scopus* Apostoli elucet, quem putamus eum esse, ut ostenderet Christum, *τὸν πρῶτον καὶ τὸν ἕχατον, Α καὶ Ω*, et-iam in restauratione omnium, inde a Resurrectione, cum So-cietatis sibi membris in primo ultimoque *τάγματι* Ordinem suum servaturum. Ad cujus præfiniti rationes cum & ipsi *ex-pectandum sit*, (Hebr. X, 13.) fore tandem inquit, ut, si re-suscitati universi, qui Christi sunt, felicem illam catastrophem, qui-

(a) I. Petr. V. (b) Comment Ling. Lat. T. II. f. 95.

quietis subierint, & ipse, partim tradendo Patri regnum, partim cum electis gloriose regnando *sum ordinem & extremam promissionis partem, sit aditurus*. Accedunt particulae γὰρ & τότε, quibus tanquam vinculis connectitur orationis posterioris pars cum priori, & comma XXV. cum sqq. ad praecedentes particulas, εἶτα, aperte nos revocat. *Nec enim infert aliquid novi* Coniunctio γὰρ, sed prius dicta, Scripturae V. T. testimoniis explanat, & ex Ps. CX. atque VIII. stabilit, cum subiecta brevi paraphrasi, qua priora aliis verbis repetuntur, & quod de tradito regno dictum fuerat, idem per verbum καταγινώσκου enunciat: ita tamen, ut quod ante omissum erat, τότε cessante priori forma regiminis filii Dei *Militaris & Specularis*, iam etiam, quid in omnem aeternitatem futurum sit, extremum puta omnium extremorum sine fine duraturum, addatur. Quae cuncta tandem adornata Paraphrasi luculenta complexi, perspicue h. m. reddimus: *Quae, O Corinthii, de tradendo tandem Patri a filio regimine, usq. dum hostes ei omnes subtili sunt ordine certo & ad ultimum usq. hostem mortem continuato, exposui, non temere dicta sunt, sed dudum in Ps. CX. & VIII. per scripta habentur. Ubi quando cuncta pedibus Christi submittenda ordine esse, asseritur, palam est Patrem ipsum excipi, (quod obiter moneo,) quippe cuius est in hoc sancto τὰ ὑμῶν active subdere, non autem sub potestatem venire. Sed ex altero etiam loco, Ps. videlicet CX. donec submittam, haud obscure effici potest, posteaquam Filio θεῶν Ἰσοπέως a Patre ordine omnia sint subiecta, eundem quoque Filium Ordinem parti quadam ratione ad extremum submitturum, seu, quod dixi, regnum Patri, cum gubernatis a se haecenus sanctis & Fidelibus sibi, traditurum, atque sic ultimum, ex Conventionem aeternam, ex quo & pater, quod pollicitus est, praestitit uberrime, Complementum adepturam, ut gloriosissime cum suis, & super suos, iam extra teli iactum positos, aeterno triumpho regnaturus sit. Quo facto non amplius NB. ἡγίως πάλιν ἐν πᾶσι erit, Coloss. III. ii. uti in via adhuc factum erat & in Oeconomia fidei (a) τὸ ἐν ἡγίω εἶναι requirebat, sed in Patria, Ele-*

(a) Hic Deus in Christo cognoscitur: illic Christus in Deo.

Et solius Dei Trinitivus, Patris Filii & Sp. S., intuitu, tanquam objecto beatitatis (salva Christi, etiam ut Hominis, tanquam causa efficientis, regia gloriosaque excellentia,) se sint satiaturi, atque ita θεὸς πᾶσι & ἐν πᾶσι, futurus. Aut, si placet, brevior esto Germanica: Wann aber alles nach und nach, bis auf den letzten Feind, Wird ihm unterworfen seyn; alsdenn wird auch der Sohn selbst in seine ordnung treten oder folgen, nemlich das Reich übergeben, mit darauf folgender nunmehr ruhigen herrlichen Regierung, über alle Auserwehlt, als sein Erbtheil, und zwar dem, der vorher ihm ordentlich alles untergeben hatte, daß sübrohin sey Gott unmittelhahr, und nicht mehr Christus im Glauben, alles in allen. De qua felicitate nondum comperta nos malumus venerabundi silentium colere, quam quicquam amplius eloqui.

§. XIX. Quid objici possit huic interpretationi planæ ac simplici itemq; optime coherenti non perspicimus; nisi forte *Antanaclassis* (a) admissa videatur asperior, & discrepans notio τῆς ὑποτάξεως, ab ejusdem verbi significatu, in eadem orationis serie scrupulum injiciat. Sed quoniam Ornamentum illud Sermonis neque Paullo nostro, (ne quid de Externis dicamus,) infrequens est, neque in aliis Scriptis Sacris V. & N. T. negari potest sæpe occurrere, (b) atq; in super differentia hæc per phrasin præcedentem, ὑποτάσσειν ὑπὸ τῆς κούρας ἀγίας, quæ de Christo haud usurpatur, subindicata est, prætereaque ordo nec a subjugatione hostium, ex intentione Paullina, & reipta, cum Apocalypsi & Hist. Eccles. collata, excluditur, uti in Paraphrasi docuimus; fere dubitari non potest, Vocabula eadem alio subinde sensu, aut aliquo saltim modo discrepante, usurpari. Cujusmodi quid in Filii, aut Christi ipsius, nomine hic Theologorum permultos statuisse jam supra annotavimus (c). At enim verum omnem prope conficit ipsorum *Adversariorum Confessio* (d), qui haud insciantur, aliter ὑποτάσσουσι de Filio Dei, aliter de ceteris hoc loco accipiendum esse: quandoquidem, nisi id fieret, & Filium a Patre, ut hostem, veluti devictum, subjiciendum atque in potestatem, aut ordinem hujusmodi, redigendum esse consequens

(a) Dilogia Pædiano dicitur. (b) Vid. Glass. Rhet. Sacr. Tr. III. c. III. p. 532. marg. (c) Conf. 1. Cor. XIV. 32. cum 34. (d) Grell. in b. l. f. 336. a Subjectio pro conditione rei subjectæ aliquo modo varia est.

sequens esset. Unde, in quamcunque partem Te convertas *Antanac-*
clajis statuenda & artificiosa potius, cum summis mysteriis, stru-
ctura sermonis demiranda, quam in abusum, hinc oppu-
gnandæ divinitatis Christi, convertenda erit. Nec est quod exi-
stimes, si *Ordinem* duntaxat *sum*, ex promisso, & vi pacti recipro-
ci, post plene peractum regnum gratiæ atque cum victoria tradi-
tum propositumque (conf. Hebr. II 13. coll. comm. X. & Ef VIII,
18.) inde subsecutum gloriosissimum solennissimumque Regimen
gloriæ, indicari dicamus; vel simpliciter *ὑποταγησται* adhibendum,
vel ordinem potius ad hostes victos, quos gloria victoris præ-
ectura esset, referendum fuisse. Etenim, quia de ordine præ-
cedentium & sequentium jam antea sermo erat, alicujus re-
spectus mentio facienda fuit. Quocunque autem referres per-
inde quidem existimari posset; At scopo Mysteriorum, de conventio-
ne toties inculcata, exponendo congruentius haud dubie vi-
sum est Sp. Sancto, eum nominare, cum quo Stipulatio & Re-
stipulatio quasi inita fuerat, ut, quemadmodum Christus tra-
dendo, eum ineffabilis Majestatis triumpho demonstratione, Re-
gno oeconomico defunctus esset, sicut & Pater suis promissis jam
ante satisfecisset, hostes filio submitteret: ita nunc demum
explendæ demonstrandæque in omnem æternitatem ver-
ritati divinæ, in Regno Gloriæ nunquam finiendo, desti-
nata esse omnia intelligeremus, atque nos eo, tanquam terminum
pacti etiam nobiscum statuti, & ad nostram perfectionem compa-
rati, tanto majori confidentia adspiraremus.

§. XX. Causæ proinde nihil erat, cur tantopere *Similitudi-*
nem subjectionis, sensu scil. imperium superioris respiciente, urge-
ret *Smalcius*, (a) *hanc enim vocis hujus*, Et, *vim esse*, perhibens. Et-
enim & nos similitudinem concedimus locum habere, sed qua
subjunctionem & Ordinem, qui utrinque locum habet; *Aequalitatem*
vero omnimodam ne ipse quidem *Smalcius*, quod paraphrasi sua
adjecta docet, admittit: qua ratione ista tantopere jactata τὴν καὶ
Vis conficta perit. Idemque etiam *Crellio* (b), copulativam conjun-
ctionem similiter objicienti, respondendum est: cujus cetera
omnia, (præter ea, qua ex negata Summa Christi Divinitate or-
tum trahunt,) non nisi ex præjudicata opinione, quasi *ὑποταγη-*
σται hic idem sit quod sub potestatem alterius submittere, pro-
fluunt, eaque subversa prorsus concidunt: ut quod animo qui-
dem

(a) *Refut. Theol. Schopperi* f. 35. lin. 2. sq. (b) *L. I. de Uno Deo Patre Sect. II.*
cap. XXVI. Opp. Tom. IV. f. 47. sq.

dem constitutum erat, eorum, tanquam a scopo proximo remotiorum, accedente angustia chartæ & temporis, discussione opus non sit. Ad extremum denique h. m. & Chrysostomi (a) refugio opus non erit qui ἐκ περιστοῦ τῆς λέξεως ὕψους & π. π. μετὰ πολλῆς ὑπερβολῆς locutum Apostolum ait : utpote quæ omnia, etiam Theophylacto probata, sic facili opera & perspicue tollentur. Quare nihil restat quam ut læta & nos possessione huius regni & beatissimæ catastrophes, cum Capite nostro obtinendæ, spe firma erecti, Deo pro gratia nobis concessa vota nuncupemus verbisque Augustini LL. de SS. Trinit. ita finientis concludamus: Domine Jesu! quæcunque dixi de Tuo, agnoscunt & Tui; si qua de meo & Tu ignosce & Tui!

(a) Hom. XXXIX. in 1. Cor. Ep. f. 631. Ed. Duceana

PEREXIMIO DOCTISSIMOQUE
DOMINO RESPONDENTI

S. P. D.
PRAESES.

Divinum mihi visum est omen, Dilectissime DN. Schmauffi, cum nostram hanc Academiam ingressus, morboque gravissimo correptus piis a me precibus Deo singulariter commendandus esses. Spes enim animum meum ex eo tempore subit, quam & recepta valetudo mirifice firmavit fore, ut sec methodum studiorum sacrorum a Luthero designatam, Tentatio extra ordinem solitum præcedens, cum tua meaque deprecatione conjuncta, felicissimam rerum celestium Meditationem Tibi pareret. Nec eventus me destituit optima quæque jam tum animo præcipientem. Eam enim inter nos vitam egisti, ea diligentia, ea vita integritate & pietate, ea modestia & morum suavitate, ea temperantia, ut nunquam nisi ab intemperantia studiorum a me atque aliis notatus sis. Testorque candide, de Te affirmari posse, quod de Gregor. Nazianz. suo Basilii perscripsit, non aliam illum Athenis viam novisse, quam qui ad Templum & Auditoria duceret. Eamque ob rem, cum prosterar Te ex animo a me diligere, nunquam etiam desinam pia supplicatione egregias dotes, Tibi concessas & tam bene excultas, atque ex utraque cathedra laudabiliter demonstratas, earumque incrementa atque successus felices a Divino Numine porro expete. e. Tuamque vicissim, dum id agam, benevolentiam & memoriam mei amicam expecto. Ad extremum denique id imprimis oro atque obsecro, ut salvus & incolumis in ea, ad quam tendis Musarum sede, ad largiorem amplius bona mentis cultum & pietatis incrementa desideratissima adpires, atque in patria & Ecclesie commodum & ornamentum Divina providentia altissime proveharis. Quibus votis toto pectore nuncupatis finio & Te Valere jubeo. Scrib. Altorfi Noriberg. d. XX. 7br. A. R. S. MDCCXV.

EMENDANDA POTIORA.

P. 1. lin. 20. leg. reperi pag. 4. lin. 16. leg. ἀπαρχῆ pag. 5. lin. 2. leg. is pro ea pag. 7. lin. 21. leg. certum pag. 9. lin. 13. leg. propius pag. 10. lin. 15. leg. vox pag. 22. lin. 1. leg. Regno Christi ib. lin. 2. leg. Przipcovius pag. 30. lin. 15. add. sed & lin. 20. dele haud p. 39. lin. 4. post designari pone col. pro punct. ib. lin. 191. myticum.

00 4 6306

ULB Halle
002 927 209

3

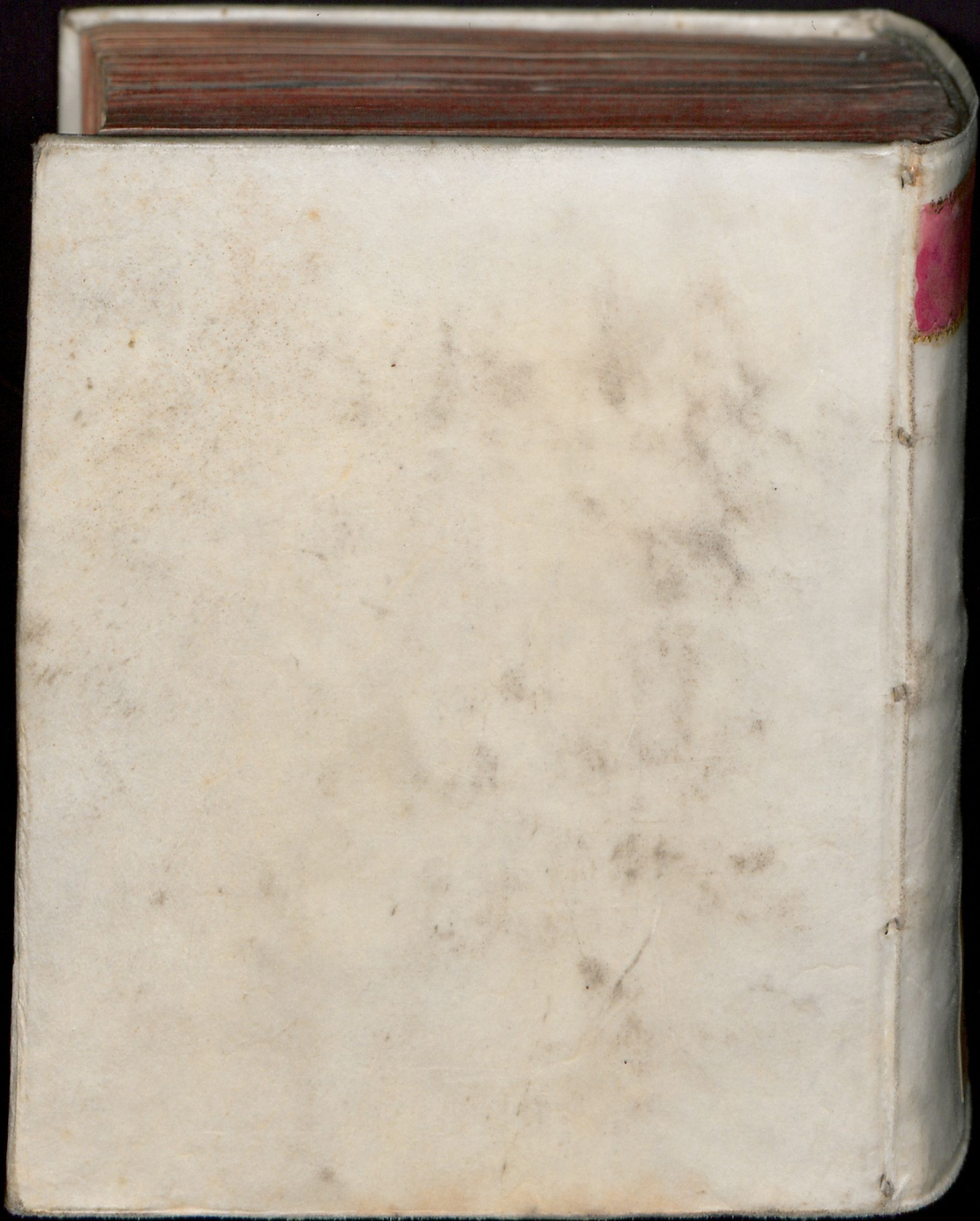
Sb,

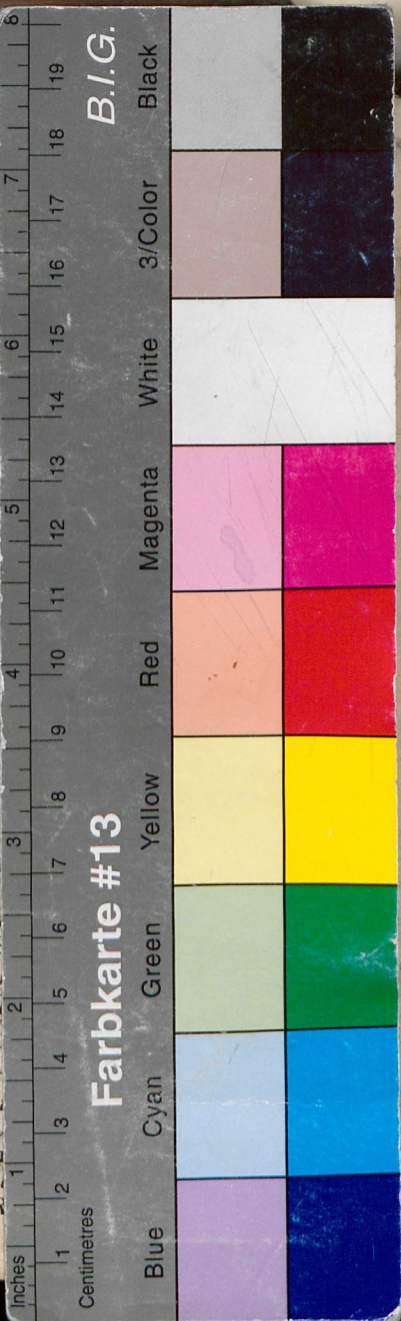
Vb 17

Rebra ✓

Hi. 94.

23

Q. D. B. V.
DISSERTATIO
EXEGETICO · POLEMICA
DE
SVBIECTIONE
IESV CHRISTI
GLORIOSA

SVPER
I ad Corinth. XV. comm. XXII · XXVIII.

PRÆSIDE
GVSTAVO GEORGIO
ZELTNER

D. P. P. ET V. D. M.

D. SEPT. A. R. S. c13 13 ccxv.

H. L. Q. C.

PROPONENDA

A

WOLFFGANGO ADAMO SCHMAVS
BARVTHO · FRANCO.

LITERIS IODOCI GVILIELMI KOHLESII ACAD. TYPOGR.

33